

Corporate Social Responsibility in Family Businesses: A Sustainability-Focused Bibliometric Approach

Ata Harandi *

*Corresponding Author, Assistant Prof., Department of Strategy and Business Policy, Faculty of Business Management, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: harandi@ut.ac.ir

Payvand MirzaeianKhamseh

Ph.D. Candidate, Department of Management, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran. E-mail: p.mirzaeian@alzahra.ac.ir

Abstract

Objective

Sustainability has gained significant attention across various domains in recent decades, including the media, institutions, and national and international policymaking organizations. Concurrently, corporate social responsibility (CSR) literature has experienced rapid expansion, particularly about family businesses—entities distinguished by unique characteristics that differentiate them from other private organizations. This growth has created diverse and compelling research avenues at the intersection of sustainability and CSR. This study employs a bibliometric analysis to examine previous research on CSR in family businesses and its integration with sustainability, aiming to consolidate fragmented studies across industries while addressing gaps in the implementation of dispersed CSR practices among family enterprises.

Methods

The research adopts a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative techniques through Bibliometric analysis, utilizing the ADO-TCM framework (Antecedents, Decisions, Outcomes – Theory, Context, Methods). For the scientometric analysis, we extracted data from Scopus (1990–2023), the most comprehensive and reliable database for

Citation: Harandi, Ata & Mirzaeian Khamseh, Payvand (2025). Corporate Social Responsibility in Family Businesses: A Sustainability-Focused Bibliometric Approach. *Financial Research Journal*, 27(2), 375-408. <https://doi.org/10.22059/FRJ.2025.378414.1007617> (in Persian)

scientometric research. From an initial pool of 592 identified articles, 120 were selected for preliminary analysis using VOSviewer software. Following Aiden et al.'s (2017) model, we implemented a four-stage screening process: (a) identification and extraction of relevant articles, (b) title and abstract screening, (c) full-text review of introductions and results, and (d) final evaluation based on research objectives, yielding 36 core articles.

Results

Results indicate a substantial growth in CSR research focusing on family businesses since 2010. While early studies originated primarily in Western Europe and North America, the current research epicenter has shifted toward Asia, particularly to emerging and advanced economies like China. Quantitative methods dominate the field (accounting for 78% of studies), with regression analysis being particularly prevalent.

Conclusion

Our researcher-developed model, based on the secondary screening of the 36 articles, reveals that antecedents primarily concern CSR, sustainable development, SDGs, ethics, and socio-economic-cultural factors. Strategic decisions predominantly involve long-term corporate strategies and board-level decisions focusing on earnings management, ownership structure, environmental disclosure, downsizing, workforce reduction, gender diversity, and investment. These interventions aim to enhance sustainability disclosure transparency, promote responsible approaches, and align investments with sustainability, which represents a key recent trend. The study highlights significant contributions from family businesses across Asian (e.g., China, South Korea, Russia, Turkey), European (e.g., Lithuania, Bulgaria, Czech Republic, Poland), and American (particularly the United States) contexts. The research integrates multiple theoretical perspectives, including Socioemotional Wealth Theory, Stakeholder Theory, Institutional Theory, Resource-Based View, Neo-Institutional Theory, Stewardship Theory, Agency Theory, Goal Systems Theory, Theory of Planned Behavior, and Signaling Theory.

Keywords: Bibliometrics, Sustainability, Family businesses, Corporate Social Responsibility (CSR), VOSviewer.

مسئولیت اجتماعی شرکتی در کسب و کارهای خانوادگی: با تأکید بر پایداری و رویکردی بیلیومتریکی

عطاءاله هرندي *

* نویسنده مسئول، استادیار، گروه استراتژی و سیاست گذاری کسب و کار، دانشکده مدیریت کسب و کار، دانشکدگان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: harandi@ut.ac.ir

پیوند میرزائیان خمسه

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. رایانامه: p.mirzaeian@alzahra.ac.ir

چکیده

هدف: پایداری در دهه اخیر، توجه زیادی را در حوزه های مختلف از جمله رسانه ها، نهادها، سازمان های سیاست گذار ملی و بین المللی به خود جلب کرده است. همچنین ادبیات مسئولیت اجتماعی، به ویژه در شرکت های خانوادگی که ویژگی های منحصر به فردی دارند و آن ها را از سایر نهادهای خصوصی متمایز می کند، به تازگی گسترش سریعی را در رابطه با مفهوم پایداری تجربه کرده است و زمینه های پژوهشی متفاوت و جذابی را شکل داده است. این پژوهش در تلاش است تا با تجزیه و تحلیل بیلیومتریکی پژوهش های پیشین مسئولیت اجتماعی شرکتی در کسب و کارهای خانوادگی و ادغام آن با پایداری، به یکپارچه سازی مطالعات گذشته بپردازد و از این طریق، شکاف اقدام های پراکنده مسئولیت اجتماعی کسب و کارهای خانوادگی در صنایع مختلف را پوشش دهد.

روش: روش این پژوهش، آمیخته و ترکیبی از روش کمی - کیفی با رویکردی بیلیومتریکی و طراحی مدلی مبتنی بر چارچوب ای دی ا (پیشایندها، تصمیمات و نتایج) و تی سی ام (نظریه، زمینه، روش) است. در این مطالعه برای تحلیل علم سنجی، از پایگاه داده اسکوپوس، بزرگ ترین پایگاه داده قابل اعتماد و مورد استفاده فراوان در پژوهش های علم سنجی بین سال های ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۳ استفاده شد. از میان ۵۹۲ مقاله استخراجی، ۱۲۰ مقاله، پس از غربالگری اولیه، برای تحلیل علم سنجی انتخاب و وارد نرم افزار وی ا ا س و یور شد. در فاز عملیاتی پژوهش، برای حذف مقاله های نامرتب، از مدل پیشنهادی آیدن و همکاران (۲۰۱۷)، در چهار مرحله بهره گرفته شد: الف. شناسایی و استخراج مقاله های مرتبط؛ ب. غربالگری بر اساس عنوان و چکیده مرتبط با حوزه اصلی پژوهش؛ ج. غربالگری مجدد با بررسی مقدمه، نتایج و انتخاب مقاله های مرتبط؛ د. ارزیابی و بررسی مقاله های غربالگری، بر اساس هدف پژوهش و انتخاب ۳۶ مقاله نهایی.

یافته ها: یافته ها نشان داد که علاقه به مسئولیت اجتماعی شرکتی در شرکت های خانوادگی پس از سال ۲۰۱۰ به طور چشمگیری گسترش یافته است. مطالعات آغازین ردپایی در پژوهش های اروپای غربی و آمریکای شمالی دارد؛ اما اکنون مرکز ثقل مطالعات به سمت آسیا و به ویژه مطالعات در کشورهایی با اقتصاد نوظهور یا پیشرفته نظیر چین، تغییر جهت داده است. این تحلیل نقش محوری مطالعات کمی، به ویژه با روش های تحلیل رگرسیون را برجسته می کند و بسیاری از تحقیقات در این زمینه مبتنی بر آن هستند.

استناد: هرندي، عطاءالله و میرزائیان خمسه، پیوند (۱۴۰۴). مسئولیت اجتماعی شرکتی در کسب و کارهای خانوادگی: با تأکید بر پایداری و رویکردی بیلیومتریکی. *تحقیقات مالی*، ۲۷(۲)، ۳۷۵-۴۰۸.

نتیجه‌گیری: بر اساس مدل آیدن و همکاران با غربالگری ثانویه، یک مدل محقق‌ساخته از ۳۶ مقالهٔ احصا شده، طراحی شد. نتایج نشان داد که سهم بیشتر پیشایندها در زمینه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت عبارت‌اند از: توسعهٔ پایدار، اهداف توسعهٔ پایدار (SDG)، اخلاق و عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی. بسیاری از تصمیم‌ها در زمینه استراتژی‌های شرکتی با جهت‌گیری‌های بلندمدت و در سطح تصمیم‌های هیئت‌مدیره با تمرکز بر روش‌های مدیریت سود، ساختار مالکیت، افشای عملکرد محیطی، کوچک‌سازی، کاهش مشاغل، تنوع جنسیتی و سرمایه‌گذاری است. بررسی این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که هدف این مداخله‌ها، افزایش شفافیت در افشای پایداری، تقویت رویکردهای مسئولانه و تنظیم سرمایه‌گذاری در راستای پایداری بوده که یکی از روندهای اصلی سال‌های اخیر است. علاوه‌براین، مطالعهٔ کنونی، مشارکت‌های چشمگیری از شرکت‌های خانوادگی در کشورهای آسیایی مانند چین، کره جنوبی، روسیه، ترکیه و کشورهای اروپایی مانند لیتوانی، بلغارستان، جمهوری چک، استونی، لتونی، لهستان، اسلواکی، اسلوونی، بلاروس، اوکراین آلبانی، بوسنی و هرزگوین، کوزوو، مولداوی، مونت‌نگرو، مقدونیه شمالی، صربستان قبرس، یونان، ایتالیا، پرتغال و کشورهای آمریکایی از جمله ایالات متحده آمریکا را برجسته می‌سازد. افزون‌بر موارد یاد شده، در این دسته از مقاله‌ها، نظریه‌هایی مانند نظریهٔ ثروت اجتماعی – عاطفی، نظریهٔ ذی‌نفعان، نظریهٔ نهادی و دیدگاه مبتنی بر منابع، نظریهٔ نونهادی، نظریهٔ سرپرستی، نظریهٔ نمایندگی، نظریهٔ سیستم‌های هدف، نظریهٔ رفتار برنامه‌ریزی شده و نظریهٔ سیگنالینگ، بر مشارکت شرکت‌های خانوادگی در اقدام‌های مسئولیت‌پذیری شرکتی تأکید می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: بیلیومتریک، پایداری، شرکت‌های خانوادگی، مسئولیت اجتماعی شرکتی، وی‌اِس ویور.

مقدمه

امروزه دستیابی به توسعه پایدار یک فرض اساسی برای همه شرکت‌ها و دولت‌هاست (گالاردو وازکز، اسکارپلینی، آراندا اوسون و فرناندز باندرا^۱، ۲۰۲۴)؛ زیرا با وجودی که لازم است تا بار مسئولیت دستیابی به اهداف توسعه پایدار، برعهده دولت‌های همه ۱۹۳ کشور عضو سازمان ملل متحد و مدیریت عالی همه سازمان‌ها باشد و میزان موفقیت آن به اقدام‌های مسئولیت‌پذیرانه همه افراد، سازمان‌ها و دولت‌ها وابسته است (فونسکا، کاروالیو و سانتوس^۲، ۲۰۲۳)، پیوند این مفهوم با ادبیات مسئولیت اجتماعی شرکتی و حاکمیت شرکتی به‌تازگی گسترش سریعی را تجربه کرده است.

مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکتی در زمینه‌های مختلف، مناطق جغرافیایی و انواع کسب‌وکار، از جمله سازمان‌های دولتی توجه زیادی را در بین پژوهشگران، متولیان و سیاست‌گذاران در زمینه‌های اجتماعی و مدیریتی، مناطق جغرافیایی و انواع کسب‌وکار، به خود جلب کرده است (مختار، شاد، وون، حیدر و وقاص^۳، ۲۰۲۳؛ فونسکا و همکاران، ۲۰۲۳).

اما در رابطه با درک اقدامات شرکت‌های خانوادگی در پیوند با مفاهیم نام برده شده و چگونگی خلق مزیت رقابتی و ارزش (پین، بریگام، بروبرگ ماس و شورت^۴، ۲۰۱۱؛ لی برتون میلر و میلر^۵، ۲۰۱۶؛ چن و لیو^۶، ۲۰۲۲)، شکافی وجود دارد که نیاز به یکپارچه‌سازی و واکاوی پژوهش‌های گذشته را پراهمیت ساخته است. علاوه‌براین، با وجود تمرکز پژوهش‌های فزاینده روی پایداری در شرکت‌های خانوادگی، مطالعات علم‌سنجی در خصوص این موضوع هنوز محدود است (سیتريو، لوكاتلی و یوسلی^۷، ۲۰۲۴). بیبلیومتریک یکی از رویکردهای علم‌سنجی است که برای تجزیه و تحلیل یک حوزه مشخص و یکپارچه‌سازی پژوهش‌های گسترده و پراکنده استفاده می‌شود (سنگری، میرزائیان خمسه و سانا^۸، ۲۰۲۳) که مطالعه پیش رو، از آن بهره می‌گیرد.

شرکت‌های خانوادگی برای جوامع اهمیت اقتصادی چشمگیری خلق می‌کنند و توجه ویژه کارشناسان و خبرگان را به خود جلب کرده‌اند؛ زیرا تقریباً دو سوم کل مشاغل خصوصی در سطح جهان را تشکیل می‌دهند (هرندی و میرزائیان خمسه، ۱۴۰۲) و در تولید ناخالص داخلی و اشتغال سهم چشمگیری دارند. برای مثال، در کشورهایی مانند برزیل و ایالات متحده آمریکا و در اروپا (به‌ویژه ایتالیا و آلمان) بیش از ۹۰ درصد اقتصاد ملی را تشکیل می‌دهند (سیتريو و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین، شرکت‌های خانوادگی ویژگی‌های منحصر به فردی دارند که آن‌ها را از سایر نهادهای خصوصی متمایز می‌کند و این تمایز به‌طور بالقوه، به اقدامات مختلف مسئولیت اجتماعی شرکتی منجر می‌شود. این مطالعه با هدف یکپارچه‌سازی و واکاوی پژوهش‌های گذشته در رابطه با اقدامات مسئولیت اجتماعی شرکتی در کسب‌وکارهای خانوادگی با در نظر گرفتن پایداری، تلاش می‌کند تا با بررسی علم‌سنجی جامع با استفاده از تحلیل شبکه‌های هم‌رخدادی، استنادها و کلیدواژه‌های مشترک، شکاف پژوهش را پر کند.

1. Gallardo-Vázquez, Scarpellini, Aranda-Usón & Fernández-Bandera

2. Fonseca, Carvalho & Santos

3. Mukhtar, Shad, Woon, Haider & Waqas

4. Payne, Brigham, Broberg Moss & Short

5. Le Breton-Miller & Miller

6. Chen & Liu

7. Citterio, Locatelli & Uselli

8. Sangari, MirzaeianKhamseh & Sana

شایان ذکر است که تجزیه و تحلیل علم‌سنجی، به عنوان ابزاری رایج و ارزشمند برای تجزیه و تحلیل جامع ادبیات موجود در مقیاس جهانی است (موتچکه، مایر، شائر و شور^۱، ۲۰۱۱). این تکنیک نه تنها کل فعالیت‌های میدانی علمی را در بر می‌گیرد، بلکه بینش‌هایی دربارهٔ پژوهشگران، مجله‌ها، دانشگاه‌ها و کشورها ارائه می‌دهد (هاو کینز^۲، ۱۹۷۸). خروجی مطالعهٔ پیش رو، مدلی است با ابعادی شامل دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل مقاله‌ها بر اساس نظریه، زمینه، کشور، روش و پیشایند، تصمیم‌ها و نتایج موجود در منابع که از تجزیه و تحلیل ۱۲۰ مقالهٔ منتخب از بین ۵۹۲ مقاله استخراجی، طی سال‌های ۱۹۹۰ تا انتهای سال ۲۰۲۳ از پایگاه داده اسکوپوس احصا شده است. بر اساس دانش پژوهشگران، این مطالعه، اولین بررسی علم‌سنجی است که بر اساس چارچوب ای‌دی^۳ (پیشایندها، تصمیمات و نتایج) و تی‌سی‌ام^۴ (نظریه، زمینه، روش)، به تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائهٔ مدلی پژوهشگر ساخته می‌پردازد. یافته‌های این پژوهش بینش‌های ارزشمندی را برای کسب‌وکارهای خانوادگی و پژوهشگران پایداری ارائه می‌کند.

پیشینه نظری پژوهش

مسئولیت اجتماعی شرکتی

اقدامات مسئولیت اجتماعی شرکتی از دههٔ شصت میلادی با شروع شناخت شرکت‌ها از اهمیت پرداختن به تعهدهای اجتماعی و نظارت بر محیط زیست رایج‌تر و بالغ‌تر شدند (مختار و همکاران، ۲۰۲۳؛ پادیللا لوزانو و کولاتسو^۵، ۲۰۲۱)؛ زیرا اقدام‌های عملیاتی شرکت، نه تنها ذی‌نفعان مستقیمی مانند سهام‌داران و مشتریان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه از طریق محیط پیرامون نیز احساس می‌شود (حکمت و کشاورز میرزا محمدی، ۱۴۰۲). در ادبیات از مسئولیت اجتماعی شرکتی، به عنوان یک مدل کسب‌وکار خودتنظیم‌شونده نام برده شده است که بر اساس آن، شرکت‌ها ملزم هستند تا اقدام‌های مسئولانه‌ای را در قبال ذی‌نفعان خود و عموم مردم در جنبه‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی اجرا کنند (هی، ژانگ و دینگ^۶، ۲۰۲۲).

«عملکرد زیست‌محیطی» جنبه‌ای است که تلاش می‌کند تا اثرهای نامطلوب محیطی ناشی از عملیات تولیدی شرکت را کاهش دهد. عملکرد اجتماعی نیز مفهومی چندوجهی و شامل اقدام‌هایی است که می‌تواند تحت تأثیر ورودی‌های مختلف مانند رویه‌های داخلی، سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیش‌گیری از آلودگی، نحوهٔ برخورد با اقلیت‌ها و بانوان، نوع محصولات تولید شده، نحوهٔ تعامل کسب‌وکارها با مشتریان خود و سایر عوامل مانند ابتکارهای خیرانه و تعاملات اجتماعی قرار گیرد (احسان^۷، ۲۰۲۴). عملکرد اقتصادی نیز با ارسال سیگنال‌های مثبت به سهام‌داران و ذی‌نفعان در خصوص در دسترس بودن وام‌های کم‌بهره، سیاست‌های مالیاتی انعطاف‌پذیر و سخت‌کوشی کارکنان به

1. Mutschke, Mayr, Schaer & Sure
2. Hawkins
3. Antecedent-decisions-outcomes
4. Theory-context-methods
5. Padilla-Lozano, & Collazzo
6. He, Zhang & Ding
7. Ahsan

موفقیت مالی شرکت‌ها اشاره می‌کند (وو، شائو، یانگ، دینگ و ژنگ^۱، ۲۰۲۰؛ یوان و کائو^۲، ۲۰۲۲؛ مختار و همکاران، ۲۰۲۳). به‌طور خاص، سطح متوسط مسئولیت اجتماعی شرکتی با عملکرد بالا مرتبط است؛ اما سطح پایین یا خیلی بالای اجرای اقدام‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی با نتایج مالی ضعیف‌تر مرتبط است (هی و همکاران، ۲۰۲۲).

شرکت‌های خانوادگی

شرکت‌های خانوادگی رایج‌ترین شکل کسب‌وکار در اقتصاد جهانی هستند (استاک، پوتز، شل و ورنر^۳، ۲۰۲۴؛ استازا اوزکی و ماچک^۴، ۲۰۲۴). این نوع کسب‌وکارها، از سه زیرنظام خانواده، شرکت و کارآفرین تشکیل شده‌اند و تا زمانی که کارآفرین مؤسس بر مسند مدیریت قرار دارد، این نظام کمابیش پایدار است و هنگامی که این فرد بازنشسته شود، ناپایدار می‌شود (هرندی و میرزائیان خنسه، ۱۴۰۲). اگرچه اندازه نسبی بخش شرکت‌های خانوادگی از کشوری به کشور دیگر متفاوت است، در اکثر کشورها، حداقل ۵۰ درصد از جمعیت تجاری را شرکت‌های خانوادگی تشکیل می‌دهد و در برخی کشورها مانند برزیل، ایتالیا و ایالات متحده آمریکا، بیش از ۹۰ درصد را به خود اختصاص داده است (استاک و همکاران، ۲۰۲۴). به‌طور کلی، بیش از ۷۰ درصد اقتصاد کشورهای جهان موفقیت خود را مرهون کسب‌وکارهای خانوادگی هستند (هرندی و میرزائیان خنسه، ۱۴۰۲).

به‌هرحال، این نوع کسب‌وکارها مدت‌هاست که به‌عنوان شرکت‌های بسیار پیچیده شناخته شده‌اند (مالون و فاینشمیت^۵، ۲۰۲۴)؛ زیرا نسبت به هم‌تایان غیرخانوادگی‌شان، ویژگی‌های متمایزی مانند ریسک‌گریزی، جهت‌گیری بلندمدت یا تلاش برای حفظ ثروت اجتماعی - عاطفی را از خود نشان می‌دهند (استازا اوزکی و ماچک، ۲۰۲۴). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مالکان این شرکت‌ها تمایل بیشتری به اجرای اقدامات مسئولیت اجتماعی شرکتی دارند؛ زیرا پیامدهایی همچون شهرت را برایشان به همراه دارد (گارسیا سانچز، مارتین - مورنو، خان و حسین^۶، ۲۰۲۱؛ پالما، لورنسو و برانکو^۷، ۲۰۲۲؛ سکین هالاک، اردنر آکار و زنگین کارای ابراهیم اوغلو^۸، ۲۰۲۱؛ استاک و همکاران، ۲۰۲۴).

پایداری

پایداری پارادایمی است که با هدف بهبود کیفیت زندگی، به متعادل‌سازی مسائلی هم‌چون نگرانی‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی می‌پردازد (جرونن^۹، ۲۰۱۳؛ کابرا^{۱۰}، ۲۰۲۴). مبتنی بر دستورالعمل ۲۰۳۰ سازمان ملل متحد، ۱۷ هدف ذکر شده است که توسعه اقتصادی، پیشرفت اجتماعی و حفاظت از محیط زیست را پوشش می‌دهد و به‌دنبال

1. Wu, Shao, Yang, Ding & Zhang
2. Yuan, & Cao
3. Stock, Pütz, Schell & Werner
4. Stasa Ouzký & Macheck
5. Mallon & Fainshmidt
6. Garcia-Sánchez, Martín-Moreno, Khan & Hussain
7. Palma, Lourenço & Branco
8. Seckin-Halac, Erdener-Acar & Zengin-Karaibrahimoglu
9. Jeronen
10. Kabra

تضمین حقوق و رفاه بشر در مقیاس جهانی است (سازمان ملل متحد، ۲۰۱۵؛ یو، سونگ، لین و کو، ۲۰۲۵). با این حال بسیاری از شرکت‌هایی که به صورت داوطلبانه در پیشبرد برنامه‌های پایداری شرکت می‌کنند، در اجرای سیاست‌های آن بازمانده‌اند (بنیتس لازارو، گرامود و بنیتس، ۲۰۱۸؛ ناندی، آگاروالا و ساهو، ۲۰۲۴). گزارشگری پایداری ESG به عنوان یک الزام رو به توسعه، در تعیین ارزش بازار سهام شرکت‌ها مؤثر بوده و زمینه‌ساز حرکت به سوی اقدامات مرتبط با پایداری کسب‌وکار شده است.

افزون بر موارد یاد شده، سیاست‌های منطبق بر اهداف توسعه پایدار، به‌ویژه آن‌هایی که به مسائل اجتماعی و زیست‌محیطی می‌پردازند، بر ابتکارهای مسئولیت اجتماعی شرکتی تأثیر شایان توجهی گذاشته‌اند (ناندی و همکاران، ۲۰۲۴؛ رحمان سرشت و هرنیدی، ۱۳۹۶)؛ به طوری که از سال ۲۰۲۲، بیش از ۳۸۰۰ مالک و مدیر کسب‌وکار، در تصمیم‌های سرمایه‌گذاری خود متعهد شده‌اند تا بیش از ۱۲۰ تریلیون دلار دارایی خود را به راهبردهای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی وارد کنند (کابرا، ۲۰۲۴). به این ترتیب، رویکرد پایداری، یک رویکرد استراتژیک رو به جلو، نه تنها برای حفظ محیط زیست، بلکه در راستای بهبود و ارتقای شهرت شرکت است که از طریق به‌کارگیری آن، شرکت‌ها می‌توانند با سرمایه‌گذاری در برنامه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی، در جهت پیاده‌سازی اهداف پایداری، تعهد خود را به توسعه پایدار نشان دهند (ناندی و همکاران، ۲۰۲۴).

پیشینه تجربی پژوهش

در سال‌های اخیر، پژوهشگران به تدریج مطالعاتی را به انجام رسانده‌اند که به طور گسترده چشم‌انداز در حال تکامل دانش در زمینه مسئولیت اجتماعی را ترسیم می‌کند. مشارکت‌های اخیر پژوهشگران این حوزه، چن و لیو (۲۰۲۲)، نشان می‌دهد که ارتباط بین شرکت‌های خانوادگی و عملکرد اجتماعی شرکت‌ها به ارزش‌های فرهنگی ملی، مانند جمع‌گرایی درون‌گروهی، جهت‌گیری انسانی و جهت‌گیری آینده‌بستگی دارد (بارگونی، آلون و فراری، ۲۰۲۳). همچنین در مطالعه دیگری ماریانی، السلطان و دیماسیس^۵ (۲۰۲۳)، مشارکت خانواده، حاکمیت شرکتی و پایداری را به عنوان موضوعات تکرار شونده در مطالعات کسب‌وکار خانوادگی برجسته دانسته‌اند.

راموس هیدالگو، اورتاپرز و آگوستی^۶ (۲۰۲۱) در پژوهشی، به نظریه‌ها و رویکردهای اصلی مسئولیت اجتماعی شرکتی در شرکت‌های خانوادگی پرداختند و بینش‌هایی را در خصوص روندهای زمانی و تکامل موضوعات مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکتی در این زمینه ارائه کردند. در میان نظریه‌های مختلفی که این رابطه را تفسیر می‌کنند، نظریه ثروت اجتماعی - عاطفی و دیدگاه نهادمحور، بالاترین ارجاعات را به خود اختصاص داده‌اند (چن و لیو، ۲۰۲۲).

1. Yu, Song, Lin & Qu

2. Benites-Lazaro, Gremaud & Benites

3. Nandi, Agarwala & Sahu

4. Bargoni, Alon & Ferraris

5. Mariani, Al-Sultan & De Massis

6. Ramos-Hidalgo, Orta-Pérez & Agustí

فریرا، فرناندز، اسکیاوونه و ماهتو^۱ (۲۰۲۱) نیز، چهار خوشه متمایز را در قلمرو مطالعات کسب و کار خانوادگی شناسایی کردند که از جمله آنها می‌توان به الف) سرمایه کسب و کار خانوادگی، ب) استراتژی آنها، ج) مسئولیت اجتماعی به کارگیری شده و د) جانشینی اشاره کرد.

در آخر اینکه، دلاس هراس روزاس و هررا^۲ (۲۰۲۰)، در زمینه شرکت‌های خانوادگی و پایداری، تجزیه و تحلیل زمانی را در سه دوره مجزا (۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹؛ ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴؛ ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹) انجام دادند و طیف متنوعی از متغیرها را در طول زمان شناسایی کردند. آنها علی‌رغم علاقه فزاینده پژوهشگران به زمینه نام برده شده، نوسان مرکزی را در موضوعات مشاهده کردند که گویای فضای چشمگیری برای توسعه و تکامل بیشتر ادبیات است. مطالعات دیگری تأثیر قوی هنجارهای فرهنگی و زمینه‌های منطقه‌ای بر رابطه بین شرکت‌های خانوادگی و مسئولیت اجتماعی شرکتی، به‌ویژه در محیط‌های نظارتی متنوع را برجسته ساخته‌اند (چاپل و مون^۳، ۲۰۰۵؛ ویت و استال^۴، ۲۰۱۶). ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی، به‌طور چشمگیری نقش شرکت‌ها را در پرداختن به نگرانی‌های اجتماعی شکل می‌دهند (جلفند، نیشی و راور^۵، ۲۰۰۶؛ گارسیا سانچز، کوادرادو بالستروس و فریاس آسیتونو^۶، ۲۰۱۶) و بر فرایند تصمیم‌گیری مالکان کسب و کار خانوادگی در مورد استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی تأثیر می‌گذارند.

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه با استفاده از یک روش ترکیبی متشکل از دو بخش کمی - کیفی، برای پاسخ به پرسش اصلی پژوهش و به‌دست آوردن بینش مناسب در خصوص حوزه موضوعی و شناسایی روندهای پیشرو در ادبیات پرداخته است.

برای بخش کمی ابتدا از تکنیک‌های علم‌سنجی برای تجزیه و تحلیل واژگان کلیدی، پژوهشگران، کشورها و مؤسسه‌های مولد بهره‌گیری شده است. مطالعه کنونی از پایگاه داده اسکوپوس برای تجزیه و تحلیل علم‌سنجی استفاده کرده است که به‌عنوان بزرگ‌ترین پایگاه داده قابل اعتماد شناخته می‌شود و به‌طور گسترده در پژوهش‌های علم‌سنجی گذشته از آن استفاده شده است (دین و هو^۷، ۲۰۲۱؛ خان^۸، ۲۰۲۲؛ آریا و کوکولو^۹، ۲۰۱۷).

اسکوپوس به دلیل پوشش گسترده‌تر آن در مقایسه با وب‌آوساینس، به‌ویژه برای حوزه‌های تحقیقاتی کوچک‌تر، مانند تمرکز بر پایداری در شرکت‌های خانوادگی مناسب‌تر تشخیص داده شد (برتاس و آلون^{۱۰}، ۲۰۲۱)، همچنین به دلیل

1. Ferreira, Fernandes, Schiavone & Mahto

2. de las Heras-Rosas & Herrera

3. Chapple & Moon

4. Witt & Stahl

5. Gelfand, Nishii & Raver

6. Garcia-Sánchez, Cuadrado-Ballesteros & Frias-Aceituno

7. Dinh & Ho

8. Khan

9. Aria & Cuccurullo

10. Bretas & Alon

سازگاری زیاد این پایگاه داده در ترکیب با وُس‌ویور (درویش^۱، ۲۰۱۹؛ آریا و کوکولو، ۲۰۱۷)، برای تحلیل در مطالعه حاضر استفاده شد.

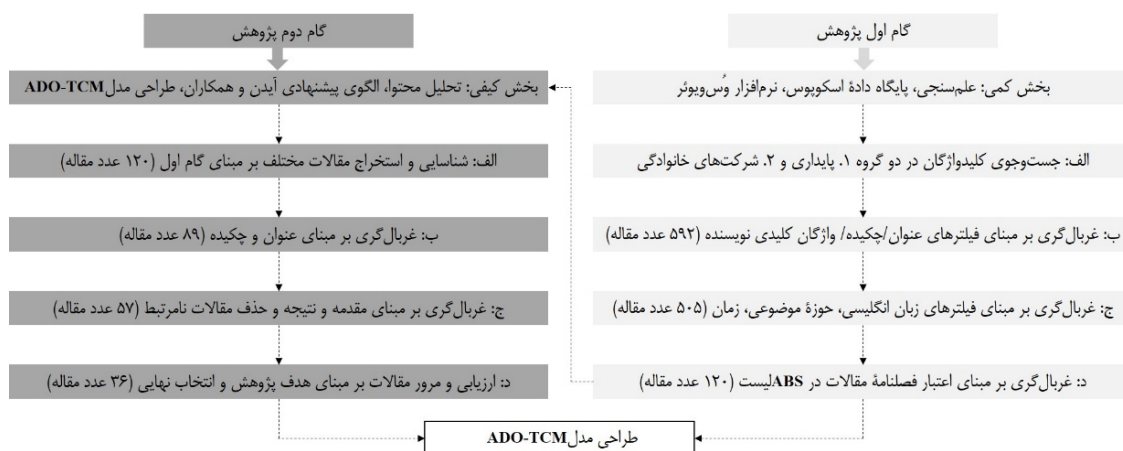
در گام اول بررسی علم‌سنجی، در پایگاه داده مد نظر، جست‌وجوی کلیدواژه انجام شد. پس از بررسی کامل موضوع اصلی، واژگان کلیدی شناسایی شدند. دو مجموعه کلیدواژه کارآمد یافت شد؛ به‌طوری‌که مجموعه اول با شناسایی تحقیقات مرتبط با پایداری با استفاده از: «CSR» یا «محیط اجتماعی» و حاکمیت^۲ یا «ESG» یا «مسئولیت اجتماعی شرکتی»^۳ یا «مسئولیت اجتماعی شرکتی»^۴ یا «ابتکارات اجتماعی شرکتی»^۵ یا «مسئولیت شرکتی»^۶ یا «اخلاق»^۷ ارتباط دارد و مجموعه دوم، بر ادبیات شرکت‌های خانوادگی از جمله «بنگاه خانوادگی»^۸ یا «کسب‌وکار خانوادگی»^۹ یا «حاکمیت خانواده»^{۱۰} یا «مالک خانوادگی»^{۱۱} یا «مدیر عامل خانواده»^{۱۲} یا «شرکت خانوادگی»^{۱۳} یا «کنترل خانواده»^{۱۴} یا «کسب‌وکار متعلق به خانواده»^{۱۵} یا «شرکت متعلق به خانواده»^{۱۶} یا «بنگاه متعلق به خانواده»^{۱۷} یا «کسب‌وکار خانوادگی»^{۱۸} یا «کسب‌وکار با مدیریت خانواده»^{۱۹} یا «شرکت متعلق به خانواده»^{۲۰} تمرکز دارد. با غربال کردن تمام نتایج جست‌وجو از دو گروه در فیلتر «عنوان، چکیده و واژگان کلیدی نویسنده»، ۵۹۲ سند در اسکوپوس شناسایی شد.

در مرحله بعد، فقط مقاله‌های چاپ‌شده به زبان انگلیسی و متعلق به حوزه‌های بازرگانی، مدیریت و حسابداری، اقتصاد، اقتصادسنجی و امور مالی؛ علوم اجتماعی و محیط زیست وارد مطالعه شد. با توجه به هدف پژوهش برای بررسی جامع کل مجموعه ادبیات و به‌دست‌آوردن بینشی در خصوص آخرین پیشرفت‌ها در یک زمینه بسیار پویا و منحصربه‌فرد، برای محدوده تاریخی جست‌وجو، محدودیت خاصی در نظر گرفته نشد. در نتیجه، مقاله‌های تا انتهای سال ۲۰۲۳، مورد تحلیل قرار گرفت. در این مرحله، تعداد ۵۰۵ سند مرتبط شناسایی شد.

1. Derviş
2. "Environment* social* and governance"
3. "Corporate* social* responsib*"
4. "social* responsib*"
5. "Corporate social initiative*"
6. "Corporate responsib*"
7. "ethic"
8. "Family firm*"
9. "Family business*"
10. "Family governance"
11. "Family owner*"
12. "Family CEO*"
13. "Family enterprise"
14. "Family control"
15. "Family-owned business*"
16. "Family owned compan*"
17. "Family-owned firm*"
18. "Family run business*"
19. "Family managed business*"
20. "Family-owned enterprise*"

در مرحله سوم، فیلترسازی بر اساس فهرست مقاله‌های معتبر ای‌بی‌اس^۱، صورت گرفت و تعداد ۱۲۰ مقاله منتشر شده دارای اعتبار با رتبه دو، سه، چهار و چهارستاره برای تحلیل انتخاب شد.

در فاز عملیاتی پژوهش، به‌منظور حذف مقاله‌های نامرتب از الگوی پیشنهادی آیدن، متلی و کریستنسن^۲ (۲۰۱۷) استفاده شد. بر اساس این الگو، در چهار مرحله انتخاب نهایی مقاله‌ها صورت گرفت. این مراحل عبارت بودند از: شناسایی و استخراج مقاله‌های مرتبط؛ غربالگری بر اساس عنوان و چکیده در زمینه اصلی پژوهش؛ غربالگری مجدد با بررسی مقدمه، نتایج و گزینش مقاله‌های مرتبط؛ ارزیابی و مرور مقاله‌های غربالی بر اساس هدف پژوهش. در نهایت هر یک از پژوهشگران به بررسی مستقل، یک‌به‌یک و دقیق از هر مقاله در مجموعه داده‌ها پرداختند و موارد غیرمرتبط از بین مقاله‌ها حذف شد. در مرحله آخر، تعداد ۳۶ مقاله برای پاسخ به پرسش اصلی پژوهش کنونی مناسب تشخیص داده شد که فرایند آن در شکل ۱ ارائه شده است. در بخش بعدی یافته‌های پژوهش در دو فاز تحلیل توصیفی و محتوای پژوهش، ارزیابی شد؛ سپس مؤلفه‌های اصلی استخراج شده بر مبنای چارچوب ای‌دی‌اُ که پیشایندها، تصمیم‌ها و نتیجه‌های بااهمیت از یک حوزه موضوعی و روابطشان را نشان می‌دهد و تی‌سی‌ام که نظریه‌ها، زمینه‌ها، روش‌های یک حوزه پژوهشی را به‌صورت مبنایی و ریشه‌ای مورد واکاوی قرار می‌دهد و پژوهشگران آتی را وارد فاز اکتشاف‌های جدید می‌کند (لیم، یپ و مکار^۳، ۲۰۲۱)، مدل‌سازی شد و مدل اصلی پژوهش شکل گرفت.

شکل ۱. فرایند روش‌شناسی پژوهش

یافته‌های پژوهش

تحلیل عملکردی مطالعه

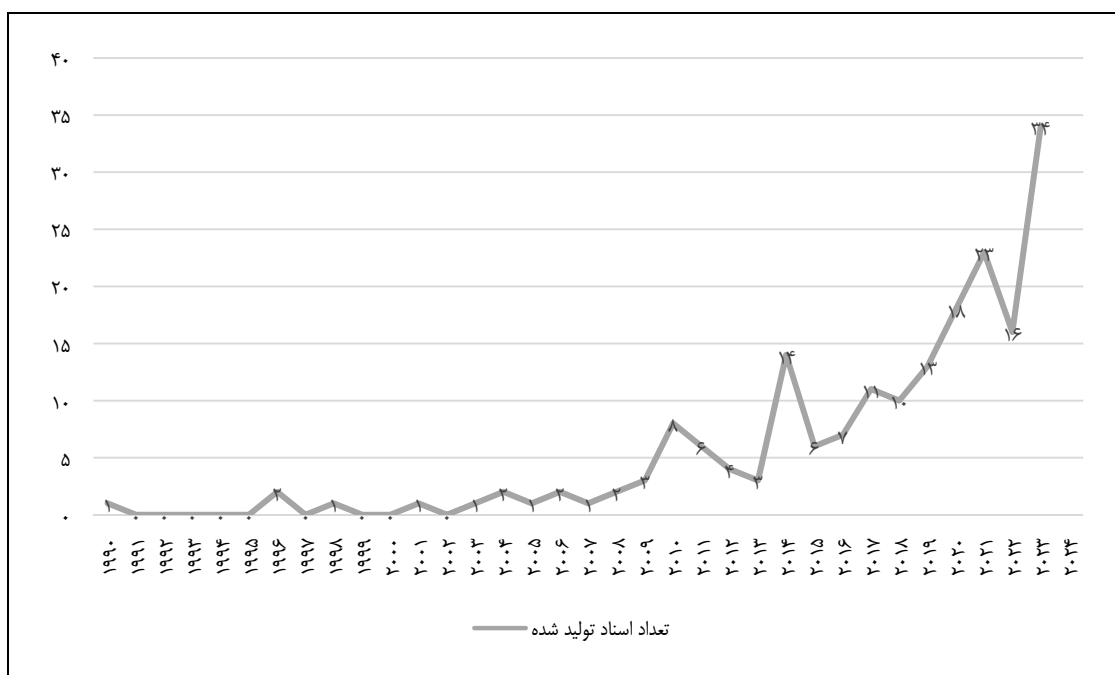
شکل ۲ نشان می‌دهد که در مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های خانوادگی، سهم بیشترین اسناد تولید شده مربوط به سال

1. Association of Business Schools List (ABS List)

2. Iden, Methlie & Christensen

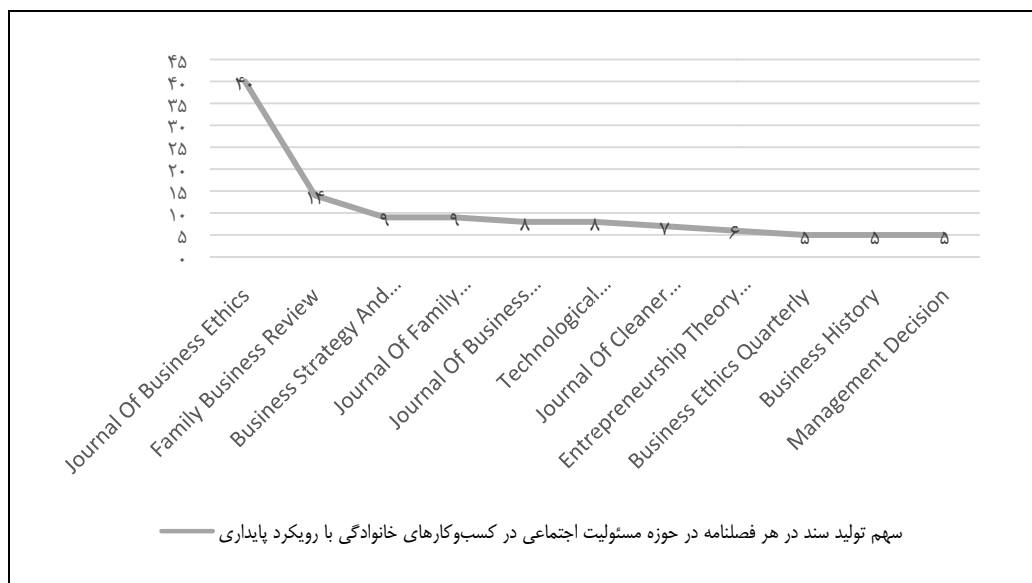
3 Lim, Yap & Makkar

۲۰۲۳ با تعداد ۳۴ سند و سهم کمترین اسناد تولید شده مربوط به سال‌های ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۵ است که پس از انتشار اولین سند در سال ۱۹۹۰، این موضوع بدون تولید محتوای پژوهشی مغفول باقی مانده است؛ یعنی ابتدای ورود این حوزه در ژورنال‌های دارای اعتبار در سال ۱۹۹۰ است؛ اما بعد از تولید اولین سند تا سال ۱۹۹۶ در ژورنال‌های معتبر سندی منتشر نشده است. با وجود این، سهم تولید اسناد در سال ۲۰۲۳ با ۳۴ سند و سهم تولید اسناد در سال ۲۰۲۱ با تولید ۲۳ سند و سهم تولید اسناد در سال ۲۰۲۰ با تولید ۱۸ سند، رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند و این روند صعودی مطالعات، به‌ویژه با تمرکز بر سال ۲۰۲۳ نویدبخش توجه ویژه پژوهشگران و متولیان این حوزه در سال‌های اخیر است.

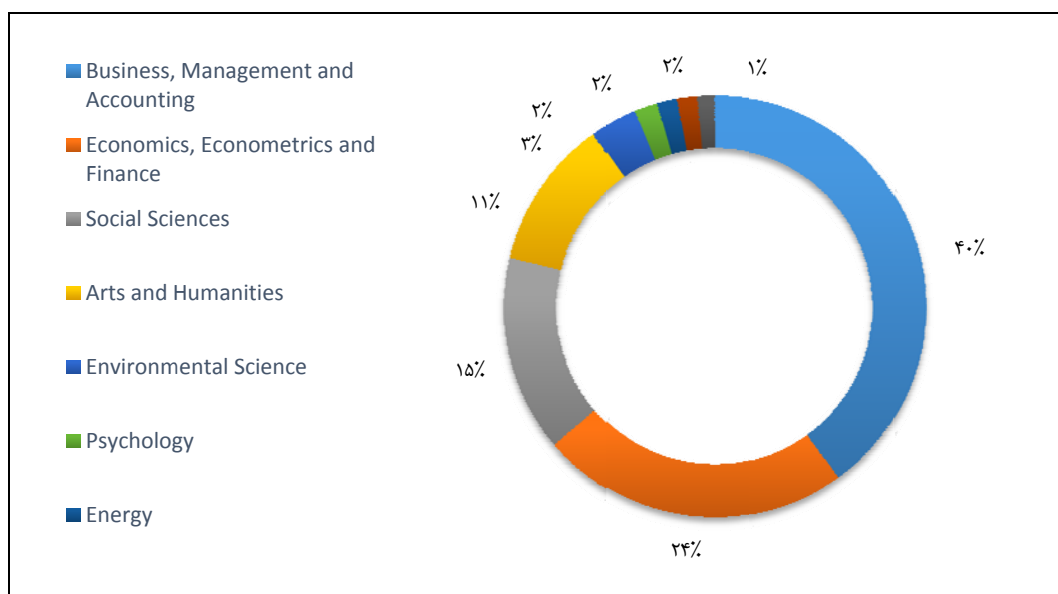
شکل ۲. نمودار روند اسناد چاپ شده مسئولیت اجتماعی در کسب‌وکارهای خانوادگی با رویکرد پایداری بر حسب تعداد در ژورنال‌های با رتبه ۲، ۳، ۴ و فهرست * ABS، از ابتدای مطرح شدن این موضوع تا آخر سال ۲۰۲۳ در پایگاه استنادی اسکوپوس

شکل ۳ سهم تولید سند در ژورنال‌های معتبر در حوزه مسئولیت اجتماعی در کسب‌وکارهای خانوادگی با رویکرد پایداری را نشان می‌دهد که به‌ترتیب Journal of Business Ethics با تولید ۴۰ سند در رتبه نخست و Family Business Review با تولید ۱۴ سند در رتبه دوم و Business Strategy And The Environment و Journal Of Family Business Strategy به‌طور مشترک با تولید ۹ سند در رتبه سوم قرار دارند. مابقی فصلنامه‌ها با تولید کمتر از ۹ سند در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

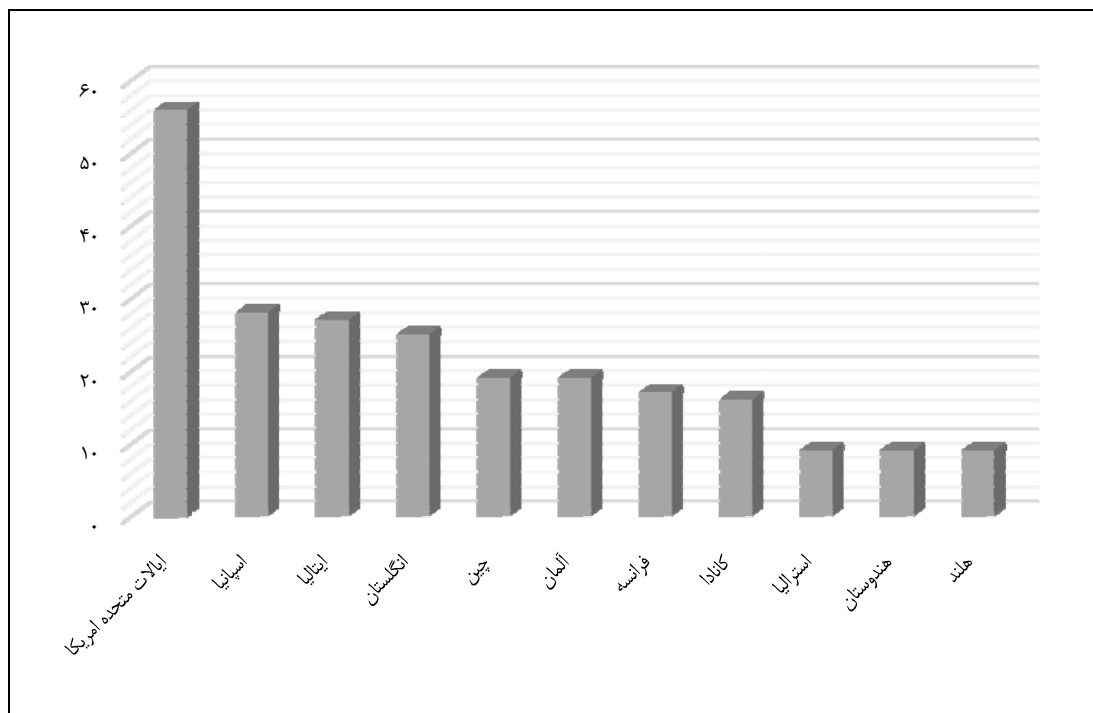
شکل ۳. نمودار سهم تولید سند در فصلنامه‌های معتبر در حوزه مسئولیت اجتماعی در کسب و کارهای خانوادگی با رویکرد پایداری به تفکیک تعداد اسناد منتشر شده تا انتهای سال ۲۰۲۳ در پایگاه استنادی اسکوپوس

بر اساس شکل ۴، سهم رشته‌های بازرگانی و مدیریت و حسابداری از اسناد چاپ شده در حوزه مسئولیت اجتماعی در کسب و کارهای خانوادگی با رویکرد پایداری با انتشار ۴۰ درصد از مقاله‌ها در رتبه نخست، سپس حوزه اقتصاد، اقتصادسنجی و امور مالی با انتشار ۲۴ درصد از مقاله‌ها در رتبه دوم و سهم علوم اجتماعی با ۱۵ درصد در رتبه سوم قرار دارد.

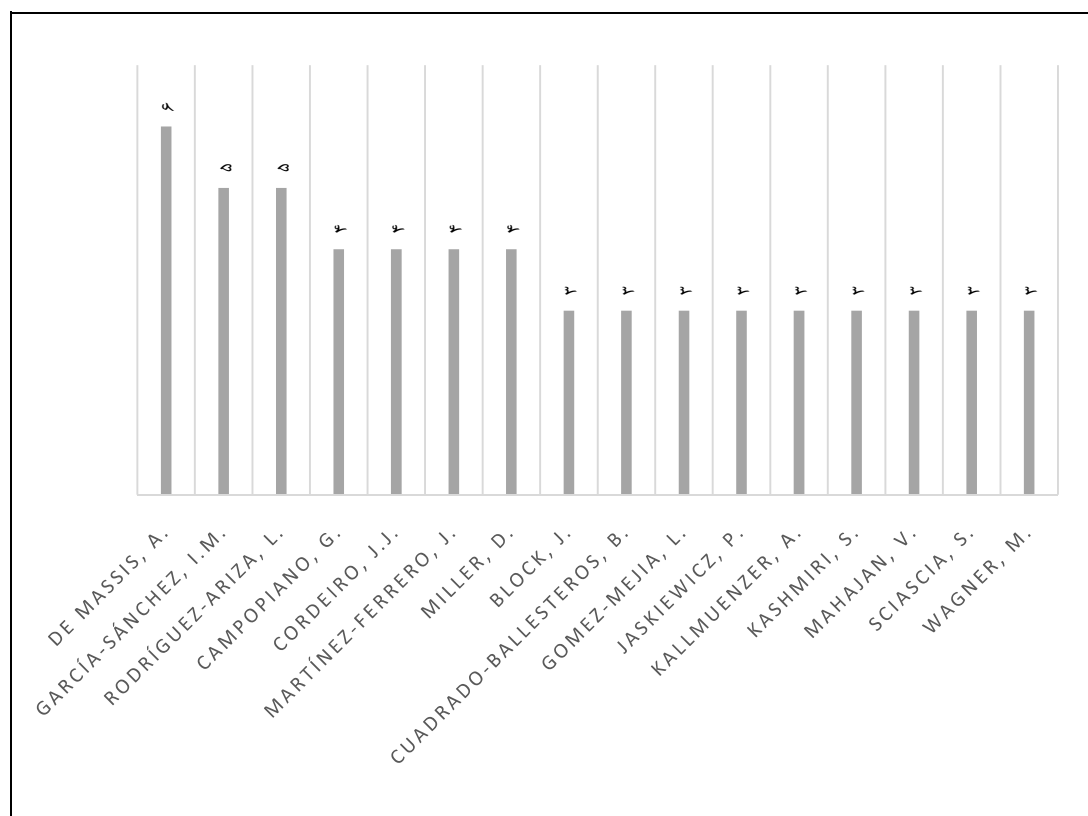
شکل ۴. نمودار سهم اسناد تولید شده در حوزه‌های موضوعی در زمینه مسئولیت اجتماعی در کسب و کارهای خانوادگی با رویکرد پایداری تا انتهای سال ۲۰۲۳ در پایگاه استنادی اسکوپوس

با توجه به شکل ۵، کشورهای ایالات متحده آمریکا (۵۶)، اسپانیا (۲۸)، ایتالیا (۲۷)، انگلستان (۲۵)، به ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم و کشورهای چین و آلمان با انتشار ۱۹ سند، به طور هم‌زمان در رتبه پنجم و کشورهای فرانسه و کانادا، استرالیا، هندوستان و هلند، رتبه‌های ششم تا دهم را به خود اختصاص داده‌اند. در نهایت در میان اسناد استخراج شده نام سوئیس، تایوان، اتریش، کره جنوبی و بلژیک در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

شکل ۵. نمودار سهم کشورهای مولد اسناد در حوزه مسئولیت اجتماعی در کسب‌وکارهای خانوادگی با رویکرد پایداری به تفکیک تعداد اسناد منتشر شده تا انتهای سال ۲۰۲۳ در پایگاه استنادی اسکوپوس

شکل ۶، نمودار سهم تولید سند بر اساس تعداد برای هر نویسنده مولد در حوزه مسئولیت اجتماعی در کسب‌وکارهای خانوادگی با رویکرد پایداری را در فصلنامه‌های دارای امتیاز بالا در فهرست ABS نشان می‌دهد. بر اساس این نمودار، دی ماسیس با انتشار ۶ سند در رتبه نخست و گارسیا سانچز و رودریگز آریزا، هر دو با انتشار ۵ سند، به طور مشترک در رتبه دوم قرار دارند. رتبه سوم، به طور مشترک به چهار نویسنده با نام‌های کامپوپیانو، کوردیرو، مارتینز فررو و میلر با انتشار ۴ سند تعلق دارد. در ادامه و در بخش تحلیل محتوای مطالعه، به ارائه تحلیل و بررسی‌هایی در خصوص مفهوم مسئولیت اجتماعی در کسب‌وکارهای خانوادگی با رویکرد پایداری در میان اسناد معتبر با امتیاز بالا و منتشر شده در فهرست ABS پرداخته خواهد شد. سپس مدل مفهومی پژوهش ارائه شده و در پایان نیز، به جمع‌بندی و پیشنهادهای کاربردی و مدیریتی پرداخته خواهد شد.

شکل ۶. نمودار سهم تولید سند توسط هر نویسنده مولد در حوزه مسئولیت اجتماعی در کسب و کارهای خانوادگی با رویکرد پایداری تا انتهای سال ۲۰۲۳ در پایگاه استنادی اسکوپوس

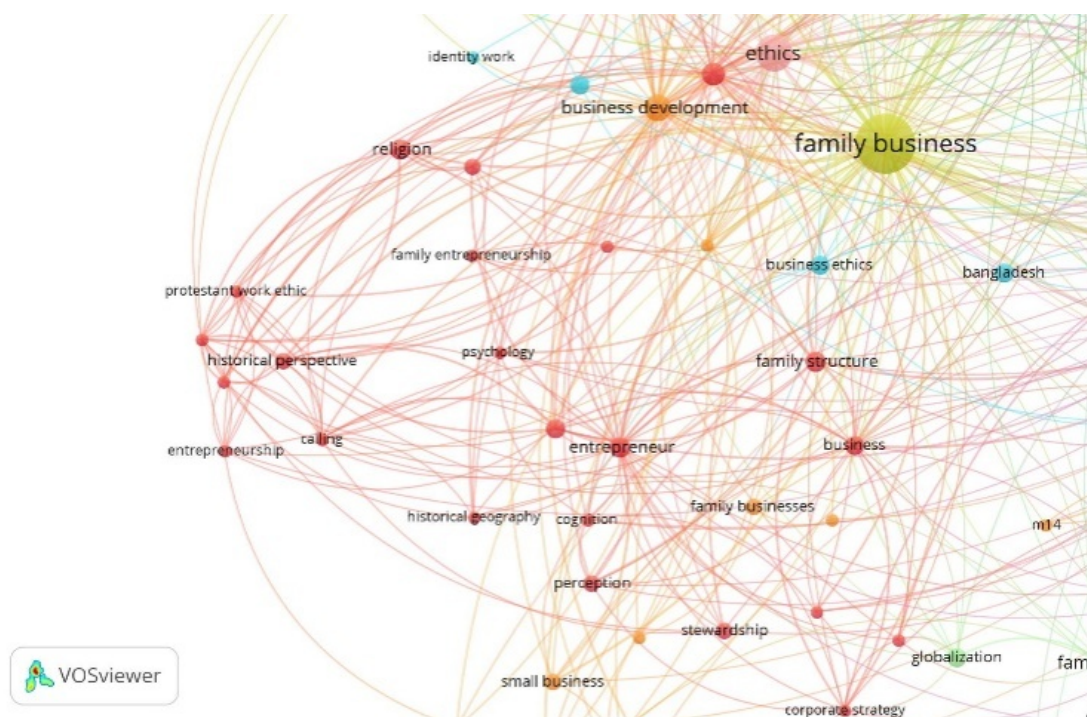
ترسیم نقشه‌های دانش

تحلیل هم‌رخدادی واژگان

در روش بیبلیومتریک، برای سنجش ارتباطی که به لحاظ محتوایی در میان یک دسته از واژگان قرار دارد و روشن ساختن موضوعات اصلی در زمینه مورد مطالعه، از تحلیل هم‌رخدادی واژگان استفاده می‌شود. این مطالعه با استفاده از نرم‌افزار وی‌اِس‌ویور، با در نظر گرفتن تمام واحدهای تحلیل کلیدواژگان؛ هم کلیدواژگان نویسنده و هم کلیدواژگان فهرستی درج شده در مقاله، تعداد ۱۲ خوشه، شامل ۱۵۴ مورد و ۱۲۸۱ پیوند یافت شد که در شکل ۷ نمایش داده شده است.

بر اساس تحلیل‌های ارائه شده از نرم‌افزار وی‌اِس‌ویور، هرچه فراوانی کلیدواژه‌ها بیشتر باشد، فرکانس بیشتری نمایه شده و در مجموع قطر دایره بزرگ‌تری به نمایش درخواهد آمد. به علاوه، ضخامت خطوط ارتباط و نزدیکی دایره، به ترتیب به قوت ارتباطات در نقشه اشاره دارد.

۱۳. دیدگاه تاریخی؛^{۱۴} بنگاه صنعتی؛^{۱۵} تاریخ صنعتی؛^{۱۶} جهت‌گیری بلندمدت؛^{۱۷} چارچوب سازمانی؛^{۱۸} ادراک؛^{۱۹} اخلاق کاری متقابل؛^{۲۰} روان‌شناسی؛^{۲۱} دین؛^{۲۲} مباشرت؛^{۲۳} مطالعه نظری؛^{۲۴} وبر؛^{۲۵}

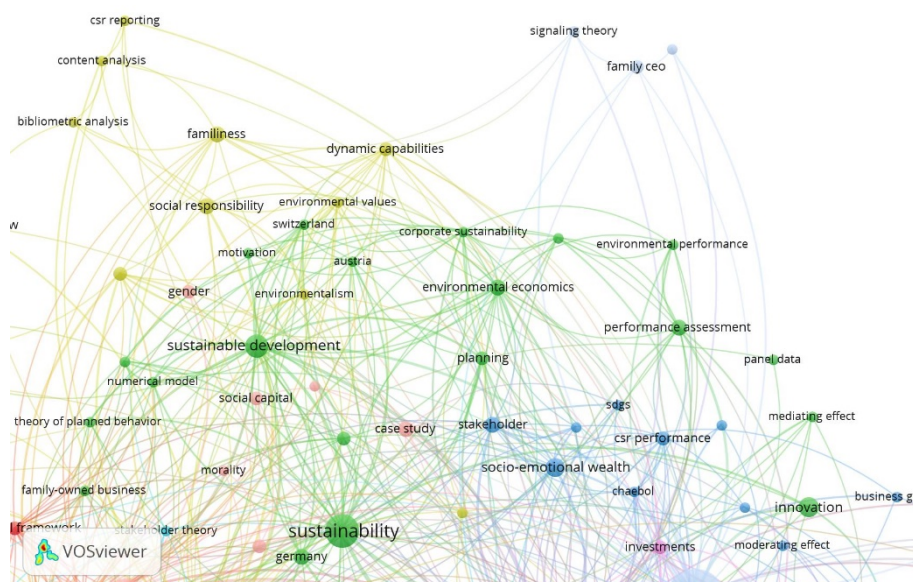
شکل ۸. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه اول

خوشه دوم

دومین خوشه متراکم با ۲۰ مورد، در شکل ۹ با رنگ سبز نشان داده شده است که عبارت‌اند از: ۱. اتریش؛^۲ ۲. پایداری شرکتی؛^{۱۴} ۳. رفتار محیطی؛^{۱۵} ۴. اقتصاد محیط زیست؛^{۱۶} ۵. عملکرد زیست محیطی؛^{۱۷} ۶. کسب‌وکار متعلق به خانواده؛^{۱۸}

1. Historical perspective
2. Industrial enterprise
3. Industrial history
4. Long-term orientation
5. Organizational framework
6. Perception
7. Protestant work ethic
8. Psychology
9. Religion
10. Stewardship
11. Theoretical study
12. Weber
13. Austria
14. Corporate sustainability
15. Environmental behavior
16. Environmental economics
17. Environmental performance
18. Family owned business

۷. آلمان؛^۸ نوآوری؛^۹ اثر میانجی؛^{۱۰} انگیزه؛^{۱۱} مدل عددی؛^{۱۲} پنل داده‌ها؛^{۱۳} ارزیابی عملکرد؛^{۱۴} جنبه‌های فلسفی؛^{۱۵} برنامه‌ریزی؛^{۱۶} مدل‌سازی معادلات ساختاری؛^{۱۷} پایداری؛^{۱۸} توسعه پایدار؛^{۱۹} سوئیس؛^{۲۰} نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده؛^{۲۱}

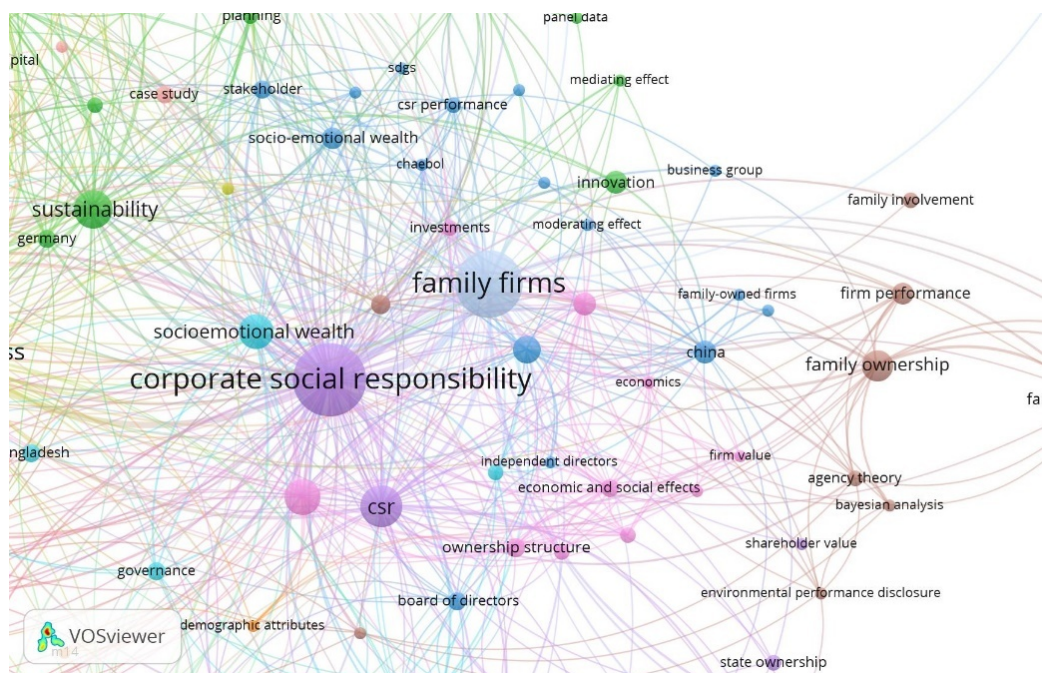
شکل ۹. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه دوم

خوشه سوم

همان‌طور که در شکل ۱۰ ملاحظه می‌شود، این خوشه با رنگ آبی لاجوردی مشخص شده و با ۱۶ مورد سومین خوشه متراکم را تشکیل داده است. این ۱۶ واژه عبارت است از: ۱. هیئت‌مدیره؛^۲ ۲. گروه تجاری؛^۳ ۳. چابول؛^۴ ۴. چین؛^۵

1. Germany
2. Innovation
3. Mediating effect
4. Motivation
5. Numerical model
6. Panel data
7. Performance assessment
8. Philosophical aspects
9. Planning
10. Structural equations models
11. Sustainability
12. Sustainable development
13. Switzerland
14. Theory of planned behavior
15. Board of directors
16. Business group
17. Chaebol
18. China

رقابت^۱ (اقتصادی)؛ ۶ اهدای بشردوستانه شرکتی؛^۲ ۷. مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR)؛^۳ ۸. عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت؛^۴ ۹. شرکت‌های خانوادگی؛^۵ ۱۰. مدیران مستقل؛^۶ ۱۱. سرمایه‌گذاری؛^۷ ۱۲. اثر تعدیلگر؛^۸ ۱۳. اهداف توسعه پایدار؛^۹ ۱۴. ثروت اجتماعی - عاطفی؛^{۱۰} ۱۵. ذی‌نفع؛^{۱۱} ۱۶. نظریه مباشرت.^{۱۲}

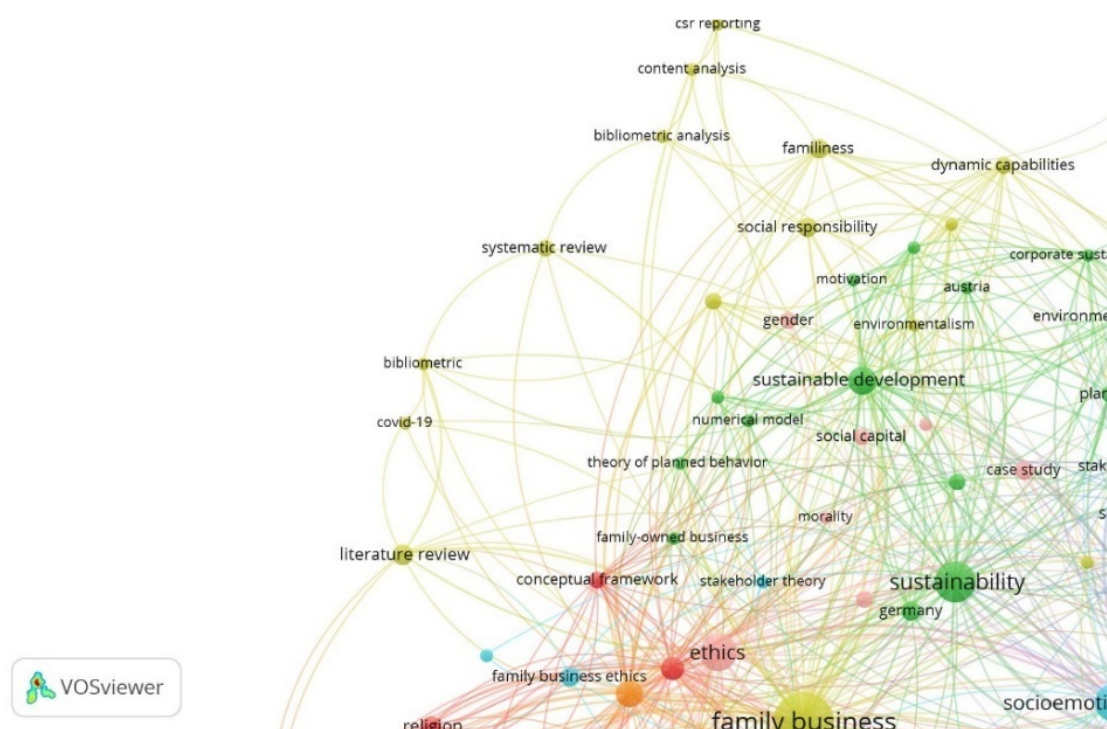
شکل ۱۰. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه سوم

خوشه چهارم

خوشه بعدی نمایه شده در شکل ۱۱ با رنگ زرد مشخص شده است. این خوشه با ۱۵ واژه، چهارمین خوشه متراکم است: ۱. علم‌سنجی؛^{۱۳} ۲. تجزیه و تحلیل علم‌سنجی؛^{۱۴} ۳. تحلیل محتوا؛^{۱۵} ۴. کووید ۱۹؛^{۱۶} ۵. گزارش مسئولیت اجتماعی

1. Competition (economics)
2. Corporate philanthropic giving
3. Corporate Social Responsibility (CSR)
4. csr performance
5. Family owned firms
6. Independent directors
7. Investment
8. Moderating effect
9. SDGS
10. Socio-emotional wealth
11. Stakeholder
12. Stewardship theory
13. Bibliometric
14. Bibliometric analysis
15. Content analysis
16. Covid-19

شرکتی^۱؛ شرکتی؛ ۶ قابلیت‌های پویا^۲؛ ۷ ارزش‌های زیست محیطی^۳؛ ۸ محیط‌زیست‌گرایی (حامی محیط زیست)^۴؛ ۹ تجارت خانوادگی^۵؛ ۱۰ کسب‌وکار خانوادگی^۶؛ ۱۱ مرور ادبیات^۷؛ ۱۲ اجتماعی و زیست‌محیطی^۸؛ ۱۳ مسئولیت‌های اجتماعی^۹؛ ۱۴ مسئولیت اجتماعی^{۱۰}؛ ۱۵ مرور نظام‌مند^{۱۱}.

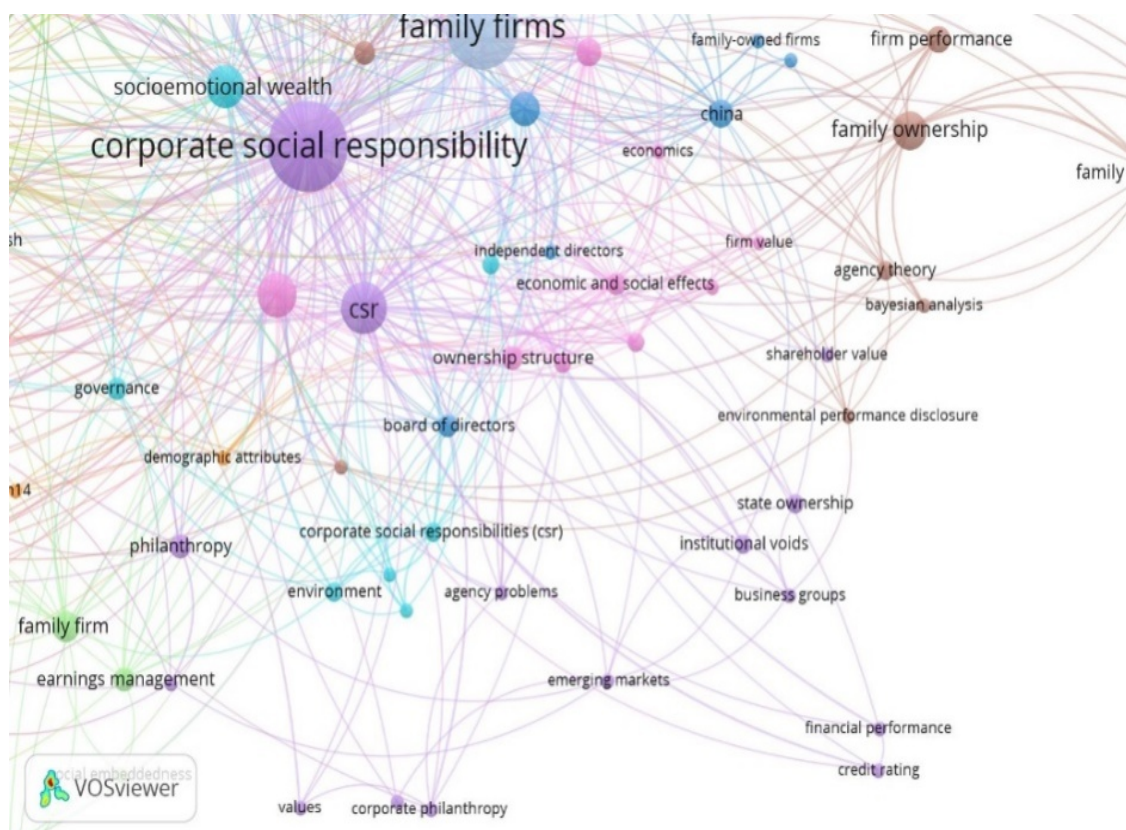
شکل ۱۱. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه چهارم

خوشه پنجم

این خوشه در شکل ۱۲ با رنگ بنفش مشخص شده و با ۱۵ واژه، پنجمین خوشه متراکم است: ۱. مشکلات آژانس^{۱۲}؛ ۲. گروه‌های کسب‌وکار^{۱۳}؛ ۳. بشردوستی شرکتی^{۱۴}؛ ۴. مسئولیت اجتماعی شرکت؛ ۵. رتبه اعتباری^{۱۵}؛ ۶. سی‌اس‌آر^{۱۶}؛ ۷.

1. CSR reporting
2. Dynamic capabilities
3. Environmental values
4. Environmentalism
5. Familiness
6. Family business
7. Literature review
8. Social and environmental
9. Social responsibilities
10. Social responsibility
11. Systematic review
12. Agency problems
13. Business groups
14. Corporate philanthropy
15. Credit rating
16. CSR

بازارهای نوظهور؛^۸ عملکرد مالی؛^۹ بنیادها؛^{۱۰} خلأ نهادی؛^{۱۱} بشردوستی؛^{۱۲} ارزش سهامداران؛^{۱۳} معنویت؛^{۱۴} مالکیت دولتی؛^{۱۵} ارزش‌ها.

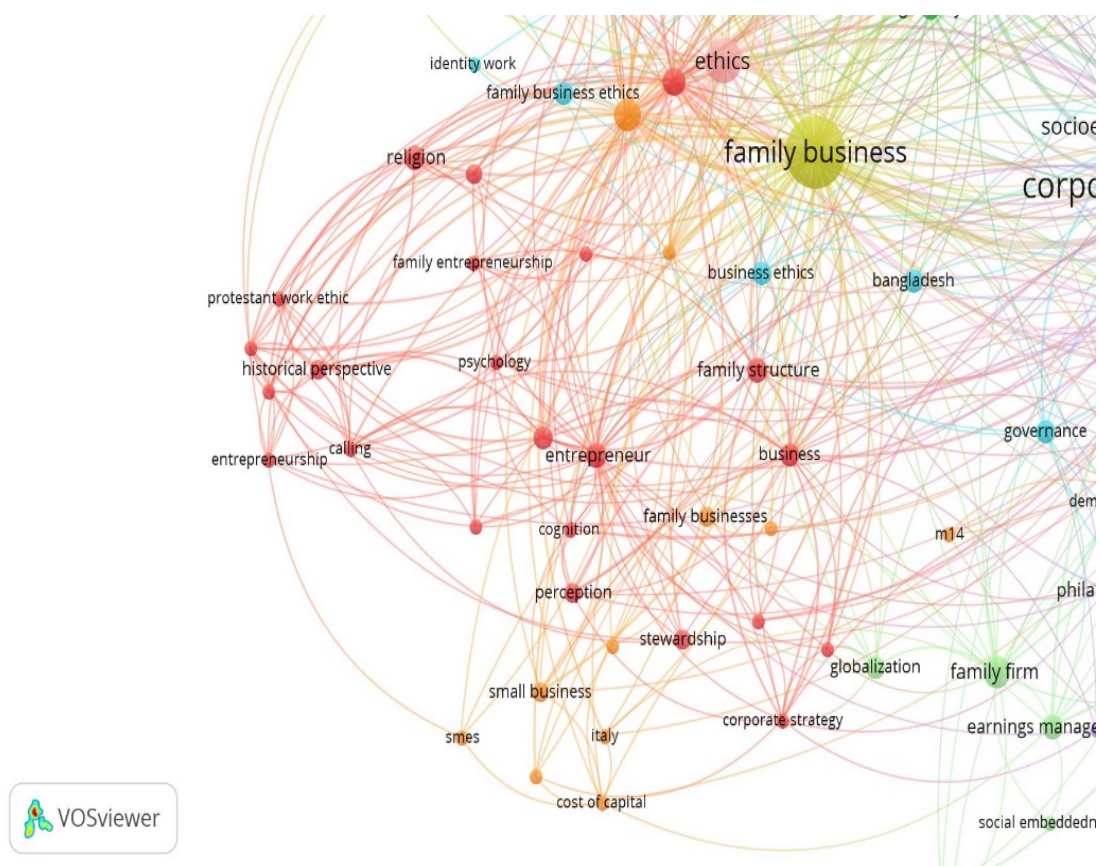

شکل ۱۲. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه پنجم

خوشه ششم

خوشه بعدی در شکل ۱۳ با رنگ آبی فیروزه‌ای مشخص شده است و با ۱۲ واژه، ششمین خوشه متراکم است. واژگان این خوشه عبارت‌اند از: ۱. بنگلادش؛^{۱۰} ۲. اخلاق کسب‌وکار؛^{۱۱} ۳. مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی (CSR)؛^۴ ۴. محیط؛^{۱۲}

1. Emerging market
2. Financial performance
3. Foundations
4. Institutional voids
5. Philanthropy
6. Shareholder value
7. Spirituality
8. State ownership
9. Values
10. Bangladesh
11. Business ethics
12. Environment

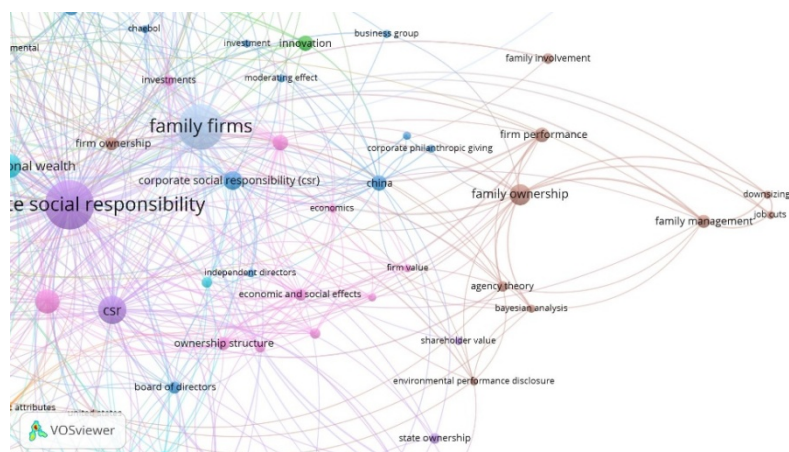

شکل ۱۴. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه هفتم

خوشه هشتم

این خوشه با رنگ شکلاتی و ۱۱ مورد، هشتمین خوشه متراکم است. واژگان این خوشه با توجه به شکل ۱۵ عبارت‌اند از: ۱. نظریه نمایندگی^۱؛ ۲. تحلیل بیزی^۲؛ ۳. کوچک‌سازی^۳؛ ۴. افشای عملکرد زیست‌محیطی^۴؛ ۵. درگیری خانواده^۵؛ ۶. مدیریت خانواده^۶؛ ۷. مالکیت خانوادگی^۷؛ ۸. مالکیت شرکتی^۸؛ ۹. عملکرد شرکت^۹؛ ۱۰. کاهش مشاغل^{۱۰}؛ ۱۱. ایالات متحده^{۱۱}.

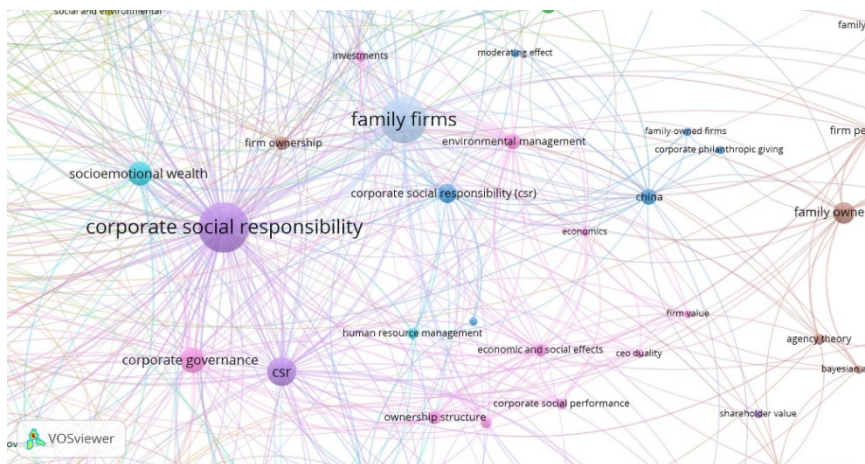
1. Agency theory
2. Bayesian analysis
3. Downsizing
4. Environmental performance disclosure
5. Family involvement
6. Family management
7. Family ownership
8. Firm ownership
9. Firm performance
10. Job cuts
11. United States

شکل ۱۵. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه هشتم

خوشه نهم

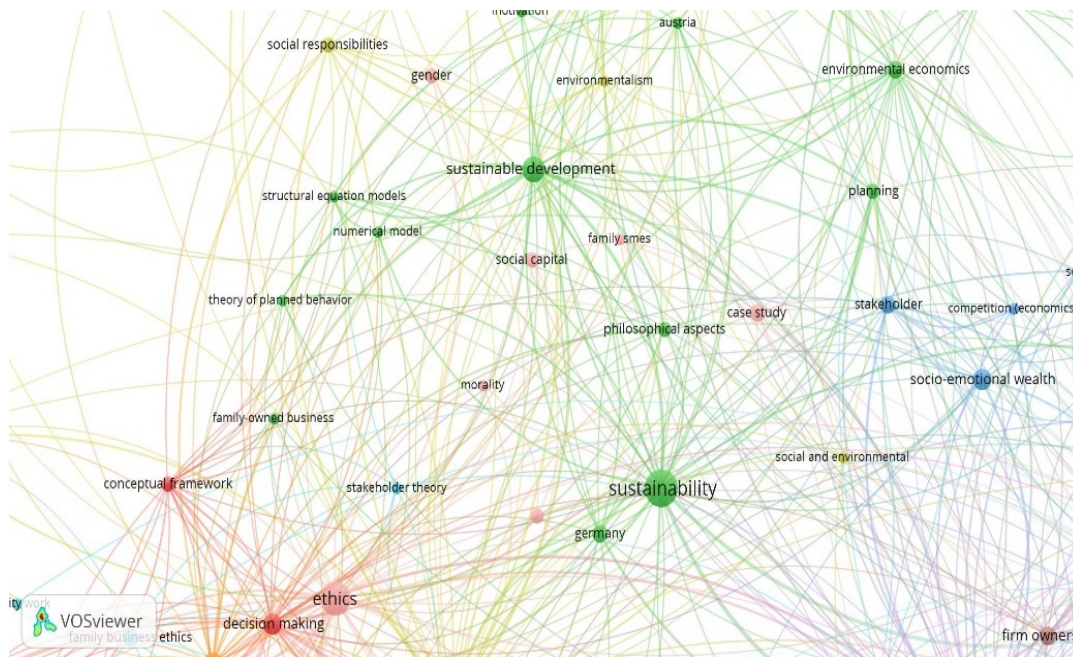
خوشه بعد در شکل ۱۶ با رنگ صورتی نشان داده شده و با ۱۰ واژه، نهمین خوشه متراکم است: ۱. دوگانگی مدیرعامل؛ ۲. حاکمیت شرکتی؛ ۳. عملکرد اجتماعی شرکت؛ ۴. اثرهای اقتصادی و اجتماعی؛ ۵. اقتصاد؛ ۶. مدیریت مبتنی بر محیط زیست؛ ۷. ارزش شرکت؛ ۸. تنوع جنسیتی؛ ۹. سرمایه‌گذاری؛ ۱۰. ساختار مالکیت.

شکل ۱۶. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه نهم

1. Ceo duality
2. Corporate governance
3. Corporate social performance
4. Economic and social effects
5. Economics
6. Environmental management
7. Firm value
8. Gender diversity
9. Investment
10. Ownership structure

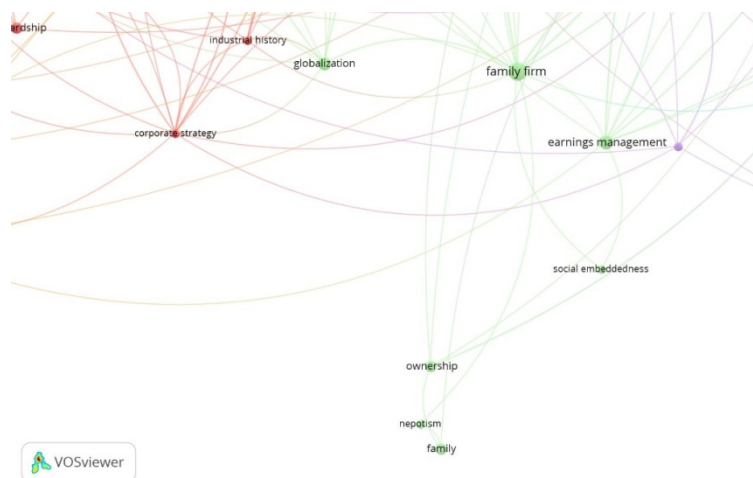
خوشهٔ بعدی با رنگ گلبهی و ۷ کلیدواژه، دهمین خوشهٔ متراکم نمایه شده در شکل ۱۷ است: ۱. مطالعهٔ موردی؛ ۲. اخلاق؛ ۳. شرکت خانوادگی؛ ۴. شرکت‌های کوچک و متوسط خانوادگی؛ ۵. جنسیت؛ ۶. اخلاق؛ ۷. سرمایه اجتماعی.^۷

شکل ۱۷. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه دهم

خوشه بعدی در شکل ۱۸ با رنگ سبز روشن مشخص شده و با ۷ واژه کلیدی، یازدهمین خوشه متراکم است: ۱. مدیریت درآمد^۱؛ ۲. خانواده^۲؛ ۳. شرکت خانوادگی^۳؛ ۴. جهانی شدن^۴؛ ۵. خوشاوندی^۵؛ ۶. مالکیت^۶؛ ۷. تعهد اجتماعی^۷؛ ۸. مدیریت

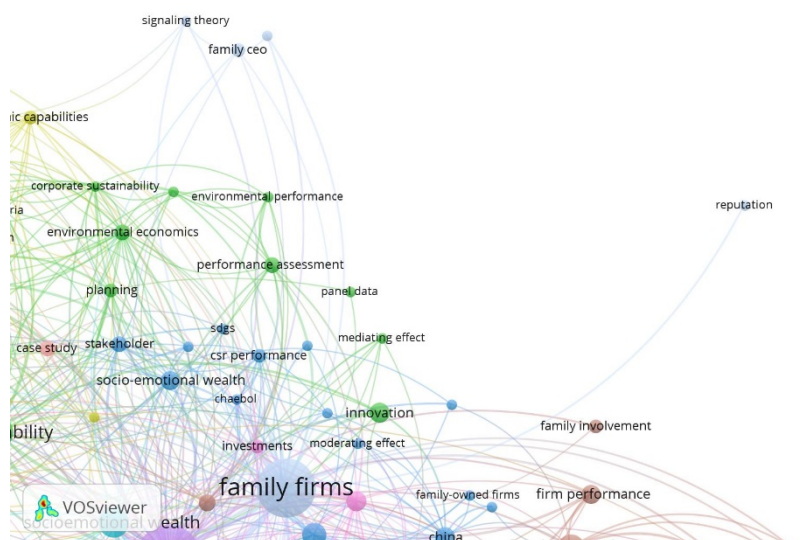
1. Case study
2. Ethics
3. Family enterprise
4. Family SMES
5. Gender
6. Morality
7. Social capital
8. Earning management
9. Family
10. Family firm
11. Globalization
12. Nepotism
13. Ownership
14. Social embeddedness

شکل ۱۸. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه یازدهم

خوشه دوازدهم

خوشه بعدی در شکل ۱۹ با رنگ آبی روشن مشخص شده و ۶ واژه را دربردارد که عبارت است از: ۱. شرکت‌های خانوادگی؛ ۲. مدیرعامل خانوادگی؛ ۳. شرکت‌های خانوادگی؛ ۴. رکود اقتصادی؛ ۵. شهرت؛ ۶. نظریه سیگنالینگ^۶.

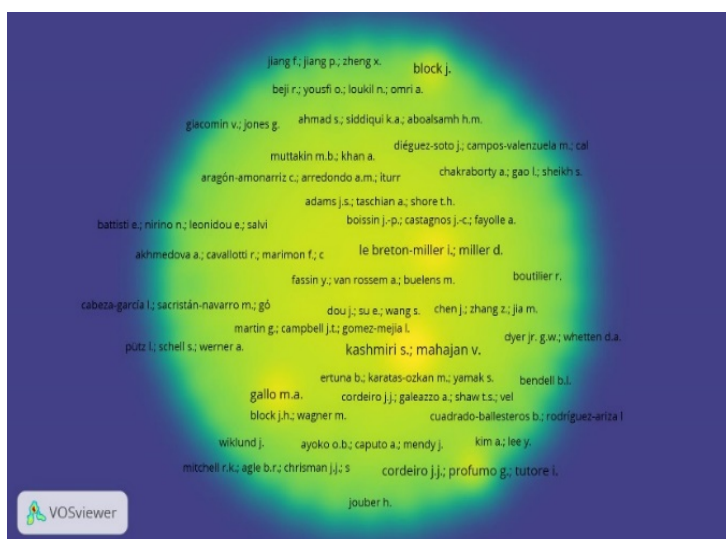

شکل ۱۹. نقشه هم‌رخدادی واژگان خوشه دوازدهم

- 1 Family firms
2. Family ceo
3. Family firms
4. Recession
5. Reputation
6. Signaling theory

تحلیل زوج‌های هم‌استنادی

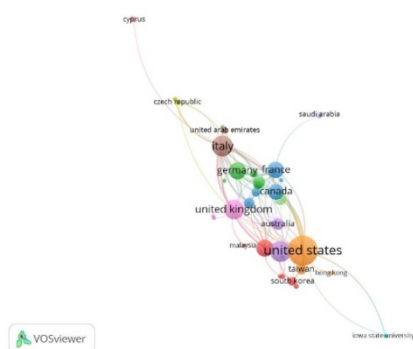
در این پژوهش برای واکاوی زیربنای اصلی مفهوم مسئولیت اجتماعی در کسب‌وکارهای خانوادگی با رویکرد پایداری از تحلیل زوج‌های هم‌استنادی بهره گرفته شد. از طریق این تحلیل می‌توان نویسنده‌ها، مراجع و مجله‌هایی را که به یکدیگر استناد کرده‌اند، بررسی کرد. شکل ۲۰ نقشه هم‌رخدادی نویسندگان مولد، شکل ۲۱ نقشه هم‌رخدادی سازمان‌های مولد و در شکل ۲۲ نقشه هم‌رخدادی کشورهای مولد را نشان می‌دهد.

شکل ۲۰. نقشه هم‌رخدادی نویسندگان مولد

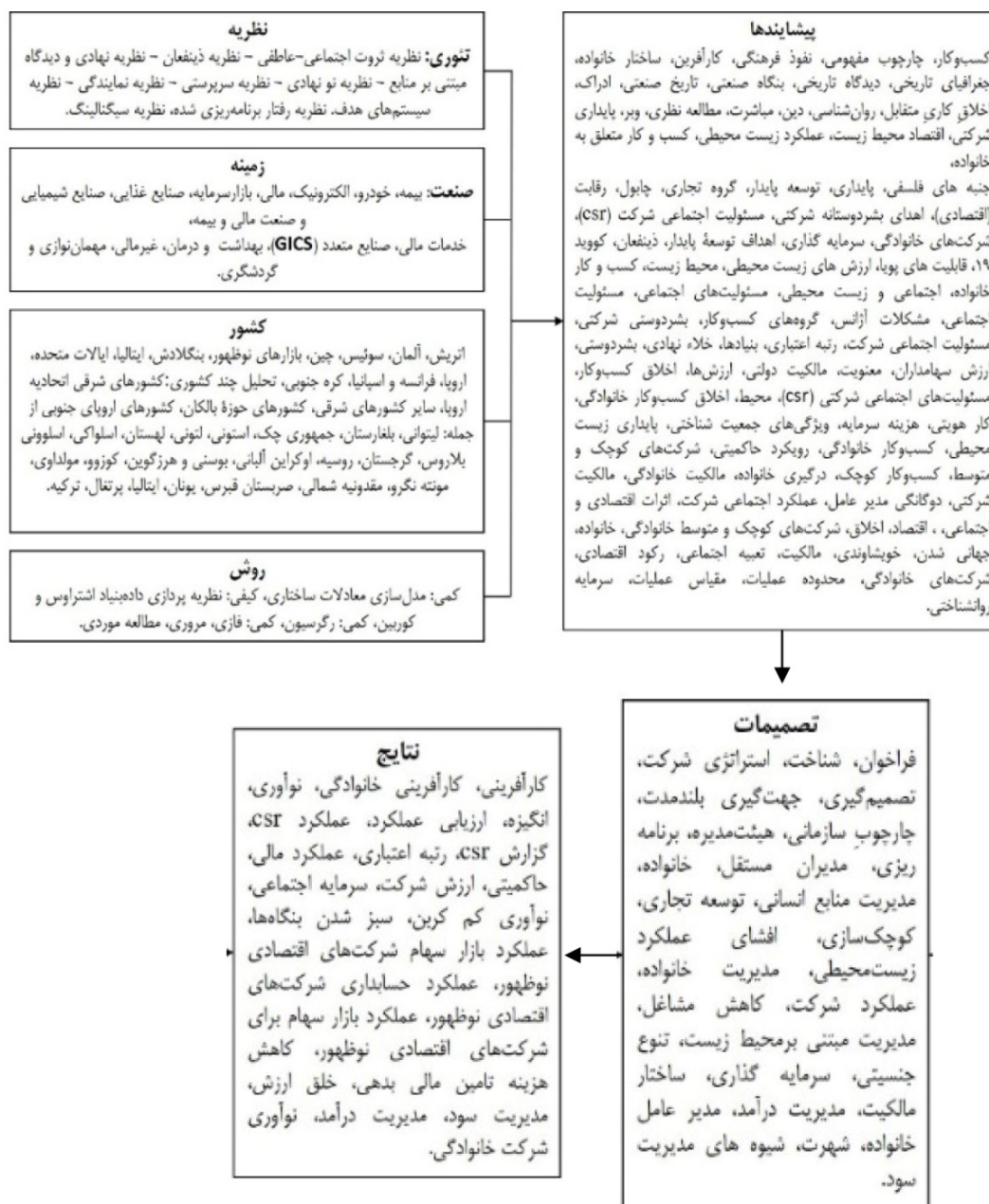

شکل ۲۱. نقشه هم‌رخدادی سازمان‌های مولد

شکل ۲۲. نقشه هم‌رخدادی کشورهای مولد

در ادامه این پژوهش، خروجی تحلیل زوج‌های هم‌رخدادی در قالب چارچوب تی‌سی‌ام نظریه، زمینه، روش و همچنین در چارچوب ای‌دی‌ا، پیشایندها، تصمیمات و نتایج (پائول و بنیتو^۱، ۲۰۱۸)، پاسخ‌های مربوط به پرسش‌های مطرح شده در بخش مقدمه را پاسخ داده شده و بر مبنای مدلی پژوهشگر ساخته در شکل ۲۳، طراحی و ارائه شده است.

شکل ۲۳. مدل مسئولیت اجتماعی در کسب و کارهای خانوادگی با رویکرد پایداری

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

کسب‌وکارهای خانوادگی در جامعه، به‌عنوان فعالان اقتصادی اهمیت چشمگیری دارند و به‌طور گسترده بررسی شده‌اند. تجزیه‌وتحلیل علم‌سنجی در این مطالعه، از سال ۱۹۹۰ تا انتهای سال ۲۰۲۳، به‌طور خاص بر مسئولیت اجتماعی و پایداری در چارچوب شرکت‌های خانوادگی تمرکز داشته است. نمونه این پژوهش بر اساس چارچوب ای‌دی‌ا، پیشنهادها، تصمیمات و نتایج (پائول و بنیتو، ۲۰۱۸)، تئوری‌های نظریه، زمینه، روش با یکپارچه‌سازی و مرور جامع پژوهش‌های انجام شده در بستر کسب‌وکارهای خانوادگی با تمرکز بر مسئولیت اجتماعی شرکتی و تلفیق آن با پایداری طبقه‌بندی شده است.

تجزیه‌وتحلیل روند انتشار مقاله‌های دارای رتبه بالا در فهرست ای‌بی‌اس، در خصوص شیوه‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی در شرکت‌های خانوادگی، بینش‌هایی را در خصوص جهت‌گیری‌های تحقیقاتی اولیه و چشم‌انداز در حال توسعه این مفهوم در زمینه‌های موضوعی، نویسندگان این حوزه، کشورها و مؤسسه‌های پیشرو و به‌طور ویژه، در این مطالعه نظریه‌ها و روش‌ها را ارائه می‌دهد.

بررسی ادبیات سیستماتیک در مطالعه حاضر نشان داد که مسئولیت اجتماعی شرکتی، در تحقیقات شرکت‌های خانوادگی کمابیش محدود است؛ اما به‌طور پیوسته در سال‌های اخیر در حال افزایش بوده است. در حالی که مشارکت‌های اولیه در نشریه‌های معتبر به حدود سال ۱۹۹۰ بازمی‌گردد، بررسی ادبیات نشان می‌دهد که علاقه به مسئولیت اجتماعی شرکتی در شرکت‌های خانوادگی، به‌طور چشمگیری پس از سال ۲۰۱۰ گسترش یافته است و سهم انتشار مقاله‌ها از این تاریخ به بعد، دورقمی شده است.

به‌علاوه روند مطالعات نشان می‌دهد با اینکه مطالعات آغازین، ردپایی در پژوهش‌های اروپای غربی و آمریکای شمالی دارد، اکنون مرکز ثقل مطالعات به سمت آسیا و به‌ویژه مطالعات در کشورهایی با اقتصاد نوظهور یا پیشرفته نظیر چین تغییر جهت داده است. به این ترتیب، بسیاری از مقاله‌های تأثیرگذاری که مسیرهای تحقیقاتی آینده را شکل می‌دهند، بر بازارهای نوظهور متمرکزند.

این تحلیل نقش محوری مطالعات کمی، به‌ویژه با روش‌های تحلیل رگرسیون را برجسته می‌کند که بسیاری از پژوهش‌های این حوزه مبتنی بر آن طراحی شده است. از سوی دیگر، در روش‌های کمی از مدل‌سازی معادلات ساختاری نیز استفاده بیشتری شده است و در مرحله بعد، سهم مطالعات به نمونه موردی و تحلیل فازی و در روش‌های کیفی به نظریه‌پردازی داده‌بنیاد اشتراوس و کوربین متعلق است.

از طرفی، بررسی متغیرهای اثرگذار بر پژوهش‌ها نشان داد که سهم بیشتر پیشنهادها در زمینه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت، توسعه پایدار، اهداف توسعه پایدار (SDG)، اخلاق و عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. بسیاری از تصمیم‌ها در زمینه استراتژی‌های شرکتی با جهت‌گیری‌های بلندمدت و در سطح تصمیم‌گیری‌های اعضای هیئت‌مدیره با تمرکز بر شیوه‌های مدیریت سود، ساختار مالکیت، افشای عملکرد زیست محیطی، کوچک‌سازی، کاهش مشاغل، تنوع جنسیتی و سرمایه‌گذاری است. مرور این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که هدف این مداخله‌ها، افزایش شفافیت

در افشای پایداری، تقویت رویکردهای مسئولانه و تنظیم سرمایه‌گذاری در مسیر پایداری بوده است که از کلان روندهای سال‌های اخیر است.

افزون بر موارد یاد شده، این مطالعه به نقش مؤثر کشورهای متنوعی از جمله کشورهای آسیایی نظیر چین، کره جنوبی، روسیه و ترکیه و کشورهای اروپایی مانند کشورهای شرقی اتحادیه اروپا، کشورهای حوزه بالکان، کشورهای اروپای جنوبی از جمله: لیتوانی، بلغارستان، جمهوری چک، استونی، لتونی، لهستان، اسلواکی، اسلونی، بلاروس، اوکراین، آلبانی، بوسنی و هرزگوین، کوزوو، مولداوی، مونت نگرو، مقدونیه شمالی، صربستان قبرس، یونان، ایتالیا، پرتغال، اشاره کرده است. همچنین به بررسی حوزه موضوعی یاد شده در کشورهای آمریکایی، از جمله ایالات متحده آمریکا پرداخته و با نظریه‌هایی مانند نظریه ثروت اجتماعی - عاطفی، نظریه ذی‌نفعان، نظریه نهادی و دیدگاه مبتنی بر منابع، نظریه نونهادی، نظریه سرپرستی، نظریه نمایندگی، نظریه سیستم‌های هدف، نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده و نظریه سیگنالینگ بر مشارکت شرکت‌های خانوادگی در اقدامات مسئولیت‌پذیری شرکتی تأکید می‌کند. این نتایج پیامدهای گسترده و البته حیاتی را در سطح بین‌المللی به تصویر می‌کشد و بر نیاز به ادغام زمینه‌های محیط کسب و کار خاص شرکت‌های خانوادگی و اذعان به تفاوت‌ها در تأثیرهای هنجاری در محیط‌ها را برجسته می‌سازد. برای مثال، در چارچوب اتحادیه اروپا، افزایش آگاهی از پایداری و مسائل مرتبط با آب‌وهوا، به مداخلات نظارتی با تمرکز بر عوامل محیط‌زیستی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) منجر شده است. در نتیجه، ادبیات به‌طور چشمگیری به سمت بررسی مفاهیم مدیریتی و پیامدهای شفافیت و افشای گسترده‌تر تغییر کرده است.

این مطالعه علاوه بر ارزش‌هایی که برای پژوهشگران علاقه‌مند و شرکت‌های پیشرو در اقدامات مسئولانه و پایداری خلق می‌کند، محدودیت‌هایی نیز دارد که هر یک، مسیرهای بالقوه‌ای را پیش روی پژوهش‌های آینده پیشنهاد می‌کنند. استفاده ما از پایگاه اطلاعاتی خاص اسکوپوس، به عنوان جامع‌ترین پایگاه نمایه بوده است که ممکن است تمام مقالات مرتبط را دربر نداشته باشد؛ با این حال به دلیل محدودسازی مقالات این مطالعه به فهرست دارای اعتبار ای‌بی‌اس، خطر از دست رفتن منابع کاهش پیدا کرده است؛ زیرا بسیاری از مجله‌ها دارای اعتبار، در هر دو پایگاه داده جامع از جمله اسکوپوس و وب‌آوساینس مشترک است که این مطالعه، اغلب آن‌ها را دربر گرفته است. با این حال گنجاندن منابع اضافی می‌تواند این محدودیت را کاهش دهد.

پژوهش حاضر به بررسی ابعاد علم‌سنجی ادبیات پایداری در شرکت‌های خانوادگی محدود می‌شود. پژوهشگران آتی می‌توانند موضوعات مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکتی در شرکت‌های خانوادگی را در بستری خاص (مانند کشورهای با بازارهای نوظهور یا کشورهای شرق آسیا) و سایر روش‌ها متمرکز سازند. این رویکرد درک عمیق‌تری از ارتباطات و شبکه‌های بین اسناد و مطالعات را در یک بستر مشخص، ممکن می‌سازد.

از سویی، به دلیل بالا بودن سهم مطالعات کمی، پیشنهاد می‌شود فراتحلیل‌هایی در خصوص موضوع اصلی این پژوهش طراحی شود که کشورها و مناطق مختلف را دربرگیرد و به این ترتیب، یافته‌های مطالعه حاضر را بیشتر تقویت کند.

تشکر و قدردانی

تشکر و قدردانی ویژه از هسته پژوهشی پایداری کسب و کار دانشگاه تهران که این پژوهش با حمایت معنوی ایشان به انجام رسیده است.

منابع

- حکمت، هانیه و کشاورز میرزامحمدی، فرنوش (۱۴۰۲). ارزیابی سودآوری، مسئولیت اجتماعی و ریسک مالی در صنعت سبذگردانی ایران. *تحقیقات مالی*، ۲۵(۲)، ۳۲۱-۳۴۲.
- رحمان سرشت، حسین؛ هرندی، عطاءاله (۱۳۹۶). بررسی اثر کنترل راهبردی حاکمیت شرکتی بر راهبری اثربخش شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار. *مدیریت بازرگانی*، ۹(۳)، ۴۸۵-۵۰۶.
- هرندی، عطاءاله و میرزائیان خمسه، پیوند (۱۴۰۲). مروری نظام‌مند بر حاکمیت شرکتی در کسب و کارهای خانوادگی. *فصلنامه/انجمن علوم مدیریت ایران*، ۱۸(۶۹)، ۱۰۵-۱۳۴.

References

- Ahsan, M. J. (2024). Unlocking sustainable success: exploring the impact of transformational leadership, organizational culture, and CSR performance on financial performance in the Italian manufacturing sector. *Social Responsibility Journal*, 20(4), 783-803.
- Aria, M. & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of informetrics*, 11(4), 959-975.
- Bargoni, A., Alon, I. & Ferraris, A. (2023). A systematic review of family business and consumer behaviour. *Journal of Business Research*, 158(Mar), 113698.
- Benites-Lazaro, L. L., Gremaud, P. A. & Benites, L. A. (2018). Business responsibility regarding climate change in Latin America: an empirical analysis from Clean Development Mechanism (CDM) project developers. *The Extractive Industries and Society*, 5(2), 297-306.
- Bretas, V. P. & Alon, I. (2021). Franchising research on emerging markets: Bibliometric and content analyses. *Journal of Business Research*, 133(Sep), 51-65.
- Chapple, W. & Moon, J. (2005). Corporate social responsibility (CSR) in Asia: A seven-country study of CSR web site reporting. *Business & society*, 44(4), 415-441.
- Chen, J. & Liu, L. (2022). Family firms, national culture and corporate social performance: A meta-analysis. *Cross Cultural & Strategic Management*, 29(2), 379-402.
- Citterio, A., Locatelli, R. & Uselli, A. (2024). Mapping Corporate Social Responsibility in Family Firms: A Bibliometric Review across Countries. *Sustainability*, 16(2), 500-521.
- de las Heras-Rosas, C. & Herrera, J. (2020). Family firms and sustainability. A longitudinal analysis. *Sustainability*, 12(13), 5477.

- Derviş, H. (2019). Bibliometric analysis using bibliometrix an R package. *Journal of scientometric research*, 8(3), 156-160.
- Dinh, V. H. & Ho, M. T. (2021). A bibliometric review of research on international student mobilities in Asia with Scopus dataset between 1984 and 2019. *Scientometrics*, 126(6), 5201-5224.
- Ferreira, J. J., Fernandes, C. I., Schiavone, F. & Mahto, R. V. (2021). Sustainability in family business—A bibliometric study and a research agenda. *Technological forecasting and social change*, 173(Dec), 121077.
- Fonseca, L., Carvalho, F. & Santos, G. (2023). Strategic CSR: Framework for Sustainability through Management Systems Standards—Implementing and Disclosing Sustainable Development Goals and Results. *Sustainability*, 15(15), 11904.
- Gallardo-Vázquez, D., Scarpellini, S., Aranda-Usón, A. & Fernández-Bandera, C. (2024). How does the circular economy achieve social change? Assessment in terms of sustainable development goals. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1-18.
- García-Sánchez, I. M., Cuadrado-Ballesteros, B. & Frias-Aceituno, J. V. (2016). Impact of the institutional macro context on the voluntary disclosure of CSR information. *Long Range Planning*, 49(1), 15-35.
- García-Sánchez, I. M., Martín-Moreno, J., Khan, S. A. & Hussain, N. (2021). Socio-emotional wealth and corporate responses to environmental hostility: Are family firms more stakeholder oriented? *Business Strategy and the Environment*, 30(2), 1003-1018.
- Gelfand, M. J., Nishii, L. H. & Raver, J. L. (2006). On the nature and importance of cultural tightness-looseness. *Journal of applied psychology*, 91(6), 1225.
- Harandi, A. & MirzaeianKhamseh, P. (2023). A systematic review of corporate governance in family businesses. *Iranian journal of management sciences*, 18(69), 105-134. (in Persian)
- Hawkins, D. T. (1978). Bibliometrics of the online informationretrieval literature. *Online Review*, 2(4), 345-352.
- He, H., Zhang, Y. & Ding, Y. (2022). When Does CSR Fail to Incentive Employees' Affective Organizational Commitment? Exploring the Moderating Effects Based on the CSR Concerns Model. *Sustainability*, 14(13), 8115.
- Hekmat, H. & Keshavarz mirza mohammadi, F. (2023). The Evaluation of Profitability, Corporate Social Responsibility, and Financial Risk in Asset Management Companies in Iran. *Financial Research Journal*, 25(2), 321-342. (in Persian)
- Iden, J., Methlie, L. B. & Christensen, G. E. (2017). The nature of strategic foresight research: A systematic literature review. *Technological Forecasting and Social Change*, 116, 87-97.
- Jeronen, E. (2013). Sustainability and sustainable development. *Encyclopedia of corporate social responsibility*, 2370-2378. Springer.
- Kabra, A. (2024). Locating the future of ESG in India's present sustainability framework. *Asian Journal of Business Ethics*, 1(Jan), 1-37.

- Khan, M. A. (2022). ESG disclosure and firm performance: A bibliometric and meta-analysis. *Research in International Business and Finance*, 61, 101668.
- Le Breton-Miller, I. & Miller, D. (2016). Family firms and practices of sustainability: A contingency view. *Journal of Family Business Strategy*, 7(1), 26-33.
- Lim, W. M., Yap, S. F. & Makkar, M. (2021). Home sharing in marketing and tourism at a tipping point: What do we know, how do we know, and where should we be heading? *Journal of Business Research*, 122(March 2020), 534–566.
- Mallon, M. R. & Fainshmidt, S. (2024). Breaking new ground in family business research with neoconfigurational theorizing and analysis. *Journal of Family Business Management*, 14(2), 266-285.
- Mariani, M. M., Al-Sultan, K. & De Massis, A. (2023). Corporate social responsibility in family firms: A systematic literature review. *Journal of Small Business Management*, 61(3), 1192-1246.
- Mukhtar, B., Shad, M. K., Woon, L. F., Haider, M. & Waqas, A. (2023). Integrating ESG disclosure into the relationship between CSR and green organizational culture toward green Innovation. *Social Responsibility Journal*, 20(2), 288-304.
- Mutschke, P., Mayr, P., Schaer, P. & Sure, Y. (2011). Science models as value-added services for scholarly information systems. *Scientometrics*, 89(1), 349-364.
- Nandi, A., Agarwala, N. & Sahu, T. N. (2024). Can Corporate Governance and Sustainability Policies Drive CSR Performance? An Empirical Study. *Asia-Pacific Financial Markets*, 1(Feb), 1-26.
- Padilla-Lozano, C. P. & Collazzo, P. (2021). Corporate social responsibility, green innovation and competitiveness—causality in manufacturing. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 32(7), 21-39.
- Palma, M., Lourenço, I. C. & Branco, M. C. (2022, October). Web-based sustainability reporting by family companies: the role of the richest European families. In *Accounting Forum* (Vol. 46, No. 4, pp. 344-368). Routledge.
- Paul, J. & Benito, G. R. (2018). A review of research on outward foreign direct investment from emerging countries, including China: what do we know, how do we know and where should we be heading? *Asia Pacific Business Review*, 24(1), 90-115.
- Payne, G. T., Brigham, K. H., Broberg, J. C., Moss, T. W. & Short, J. C. (2011). Organizational virtue orientation and family firms. *Business ethics quarterly*, 21(2), 257-285.
- Rahmanseresht, H. & Harandi, A. (2017). Examining the Impact of Corporate Governance Strategic Control on the Effectiveness Governance of Corporation in Stock Market. *Journal of Business Management*, 9(3), 485-506. (in Persian)
- Ramos-Hidalgo, E., Orta-Pérez, M. & Agustí, M. A. (2021). Ethics and social responsibility in family firms. Research domain and future research trends from a bibliometric perspective. *Sustainability*, 13(24), 14009-14025.

- Sangari, N., Khamseh, P. M. & Sana, S. S. (2023). Green concept of neuromarketing based on a systematic review using the bibliometric method. *Green Finance*, 5(3), 392-430.
- Seckin-Halac, D., Erdener-Acar, E. & Zengin-Karaibrahimoglu, Y. (2021). Ownership and corporate social responsibility: "The power of the female touch". *European Management Journal*, 39(6), 695-709.
- Stasa Ouzký, M. & Machek, O. (2024). Family firm performance: the effects of organizational culture and organizational social capital. *Journal of Family Business Management*, 14(2), 353-373.
- Stock, C., Pütz, L., Schell, S. & Werner, A. (2024). Corporate social responsibility in family firms: Status and future directions of a research field. *Journal of Business Ethics*, 190(1), 199-259.
- Witt, M. A. & Stahl, G. K. (2016). Foundations of responsible leadership: Asian versus Western executive responsibility orientations toward key stakeholders. *Journal of Business Ethics*, 136(3), 623-638.
- Wu, L., Shao, Z., Yang, C., Ding, T. & Zhang, W. (2020). The impact of CSR and financial distress on financial performance-evidence from Chinese listed companies of the manufacturing industry. *Sustainability*, 12(17), 6799.
- Yu, K., Song, Y., Lin, J. & Qu, S. (2025). Evaluating complementarities among urban water, energy, infrastructure, and social Sustainable Development Goals in China. *Journal of Environmental Sciences*, 149(Mar), 585-597.
- Yuan, B. & Cao, X. (2022). Do corporate social responsibility practices contribute to green innovation? The mediating role of green dynamic capability. *Technology in Society*, 68(Feb), 101868.